

De Proostkoerier

9e jaargang nr. 3 en 4 - december 1994

Met een hoofd vol herinneringen vaar ik over, terug naar huis

Historische Vereniging "De Proosdijlanden"

De Proostkoerier

9e jaargang no. 3 en 4
december 1994

Redactie-commissie:

A. Hagen
Th. De Schrijver
J.P.M. Toll
F.J. de Wit

Redactie-adres:

J.P.M. Toll
Conincksmeer 20
3645 WG Vinkeveen
tel. 02972 - 64422

Afdeling bibliotheek & documentatie:

Th. De Schrijver
tel. 02979 - 84241

INHOUDSOPGAVE

pag.	artikel
3	Van de voorzitter
5	Verplaatsing bibliotheek
7	Schoenmaker in een klompen- dorp
11	De familienaam Kolenberg
14	Archiefonderzoek
16	Croonstadllaan
19	De Mijdrechtse sigarenfabriek "Het wapen van Amsterdam"
22	Arbeidsreglement
23	Het ambtsgebed in de Ronde Venen
26	Het gemeente-archief
29	Het recht van de dertiende penning (I)
33	10 Jaar historie in vogelvlucht
34	Gezouten bonen
36	Grenspalen in de Ronde Venen
37	Oorlogsvluchtelingen beleven zwerftocht door Wilnis opnieuw
39	Verslag ledenvergadering
41	Documentatie

BIJ DE VOORPLAAT.

In de roeiboot - met fiets - de thans 78-jarige mevrouw B. van der Horst-Engel. Ze heeft zojuist boodschappen gedaan in Amstelhoek en is nu op weg naar haar huisje (recht achter haar). Zij kreeg enige jaren geleden bekendheid door het verschijnen van haar boek: "Jeugdherinneringen aan de Mennonietenbuurt en Kromme Mijdrecht uit vroeger jaren". Nog niet zo lang geleden reed ze paard. Het was overigens een bijzonder beest, want als mevrouw Van der Horst orgel zat te spelen liep het paard de keuken in om naar het orgelspel van zijn bazin te luisteren. Hierbij liet hij wel eens een paar valse "noten" vallen. Doch met emmer, bezem en dweil was het snel verholpen. Al met al een bewonderenswaardige en opgewekte vrouw.

UITNODIGING

Zoals gebruikelijk bij de intrede van het nieuwe jaar zullen we ook in 1995 een nieuwjaarsbijeenkomst voor de leden organiseren.

Deze bijeenkomst zal worden gehouden op:

**woensdag 11 januari 1995
des namiddags te 20.00 uur
in het Prinsenhuis, Prinses
Wilhelminalaan 31.**

Wij kunnen elkaar dan in een ongedwongen sfeer ontmoeten en nieuwjaarswensen uitwisselen.

Wij nodigen u van harte uit deze bijeenkomst bij te wonen en wij zullen uw aanwezigheid zeer op prijs stellen.

HET BESTUUR

Van de voorzitter

BESTUUR

In de laatste ledenvergadering is het bestuur verder aangevuld door de verkiezing van de heer J.P.M. Toll die, zoals bekend, de redactie van de Proostkoerier op zich heeft genomen. Elders in dit blad is een volledig overzicht opgenomen van de samenstelling van het bestuur en van de onderlingewerkverdeling. Opvallend hieraan is dat overgegaan is tot het afzonderlijk verzorgen van de ledenadministratie door een van de bestuursleden. Dit was nodig omdat, door het steeds groter wordende ledental, dit werk niet langer verenigbaar werd geacht met het voorzitterschap. De heer N. van Beek heeft zich inmiddels met deze administratie belast. Dit houdt tevens in dat hij in het vervolg zorg zal dragen voor de bezorging en verzending van "De Proostkoerier" en van uitnodigingen voor vergaderingen. Voor verspreiding binnen De Ronde Venen is de gemeente in wijken verdeeld en in elke wijk neemt een van onze leden de bezorging voor haar of zijn rekening. Indien iemand in een bepaald kwartaal de Proostkoerier niet heeft ontvangen, dan kan contact worden opgenomen met de heer N. van Beek, Irenestraat 14, 3648 BB Wilnis, telefoon 02979 - 84234.

MONUMENTENZORG

Er is een verheugend bericht dat er gelden beschikbaar zijn gekomen voor de restauratie van de kerk van de parochie van de H. Johannes de Doper in Mijdrecht-Wilnis (Driehuis). Het kerkbestuur zal binnenkort een actie starten om de financiering van het eigen aandeel in de kosten veilig te stellen. Indien dit uit cultureel-historisch oogpunt wenselijk is, komen wij later in dit blad op deze restauratie terug.

NIEUWJAARSBIJENKOMSTEN

Zoals elk jaar zal de vereniging zich weer presenteren op de Nieuwjaarsbijeenkomst van de gemeente in het Dorpscentrum Willisstee te Wilnis. Deze bijeenkomst wordt gehouden op donderdag 5 januari 1995 vanaf 19.30 uur.

Ook onze vereniging organiseert ter gelegenheid van de intrede van het jaar 1995 weer een Nieuwjaarsbijeenkomst in het Prinsenhuis. Voor bijzonderheden zie elders in dit blad.

KERST- EN NIEUWJAARSWENS

Mede namens het gehele bestuur wens ik alle leden met hun gezinnen goede kerstdagen en een voorspoedig en gezond 1995 toe.

*De voorzitter,
P.C. Grundmann*

WELKOM AAN NIEUWE LEDEN

Het is voor het ledenbestand weer een gunstig kwartaal geweest. Steeds weer blijkt hoe groot de belangstelling voor de streekhistorie is.

Wij konden daarom de onderstaande 11 nieuwe leden verwelkomen.

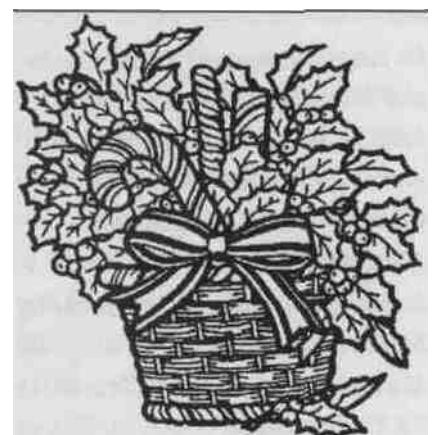
J.S. Baan	Wilnis
H. van de Graaf	De Hoef
J. in den Haak	Utrecht
J.F.A. Kneppers	Wilnis
H.W. van der Laan	Mijdrecht
C.TH. Leliveld	Wilnis
mevr. TAJ. de Rooy-Hulsteijn	Wilnis
J.J. Roseboom	Wilnis
J.P. Strubbe	Vinkeveen
M. Verbruggen	Vinkeveen
C. Westerdijk	Mijdrecht

Het aantal leden bedraagt medio november van dit jaar:

342

Allen

"VAN HARTE WELKOM" in onze vereniging

BESTUUR van Historische Vereniging DE PROOSDIJLANDEN opgericht 20 september 1984

Bronnen voor huizenonderzoek

Veel mensen zijn nieuwsgierig naar de geschiedenis van hun eigen huis. Hoe oud is het eigenlijk, wie hebben er voor mij gewoond, wat is er in de loop van de jaren mee gebeurd? Dit zijn vragen die zij zich stellen. In de cursus 'bronnen voor huizenonderzoek' wordt ingegaan op de onderzoeksmethoden die leiden tot antwoorden op deze vragen. Diverse bronnen, zoals notariële akten, belastingsregisters en bevolkingsregisters worden behandeld en doorgevoerd. De cursisten voeren enkele opdrachten uit. Gastsprekers gaan in op enkele specifieke onderwerpen. Het is aanbevelingswaardig als u enige ervaring heeft met het werken met historisch materiaal.

De cursus wordt gegeven in het Gemeentearchief van Utrecht. Dat betekent dat er vooral met bronnen uit de stad Utrecht wordt gewerkt. Aan de hand van die bronnen wordt u geleerd, hoe u een dergelijk onderzoek uitvoert; u kunt het dus later altijd in uw eigen gemeente toepassen.

De cursus bestaat uit 5 lessen en begint op maandagavond 9 januari.

Plaats: Gemeente-archief Utrecht, Alexander Numankade 199 te Utrecht. Tijd: 19.30-21.30 uur.

Kosten f 85,-.

U kunt zich opgeven bij de Stichting Stichtse Geschiedenis, Mariaplaats 23, 3511 LK Utrecht. tel. 030 - 34 38 80.

Voorzitter	P.C. Grundmann	
Monumentenzorg	Wilnis	tel. 02979-81578
Secretaris	P.A. van Golen	
Heemkundeen tentoonstellingen	Vinkeveen	tel. 02972-61672
	Postadres:	
	Postbus 65	
	3648 ZH Wilnis	
Penningmeester	Mevr. B. van Tol - Burgers	
	Wilnis	tel. 02979-84213
Vice-voorzitter genealogie en paleografie	H.J. Röling	
	Mijdrecht	tel. 02975 - 61474
2de secretaris externe activiteiten	Mevr. M. Th. Pietersen - Mourits	
	Wilnis	tel. 02979-82462
2de penningmeester ledenadministratie	N. van Beek	
	Wilnis	tel. 02979-84234
Bibliotheek en documentatie	A. Hagen	
	Mijdrecht	tel. 02979-87550
De Proostkoerier	J.P.M. Toll	
	Vinkeveen	tel. 02972 - 64422
Veenmuseum	M. Kroon	
	Vinkeveen	tel. 02972-63606
Archeologie	Vacature	

Lidmaatschap: f. 30,— per jaar

Bankrelatie: RABOBANK, Mijdrecht rek.nr. 36.96.18.505

giro bank: nr. 283067

Adres: GEMEENTE-ARCHIEF, Croonstadlaan 1 1 1, Mijdrecht

Verplaatsing bibliotheek

De verplaatsing van de bibliotheek en de documentatie naar het gemeente-archief heeft inmiddels plaatsgevonden.

Dit wil niet zeggen dat het Prinsenhuis door de vereniging is verlaten, want zolang niet kan worden verhuisd naar het Antoniehuis in Vinkeveen blijft voor het opbergen van andere bezittingen, zoals de opgravingsresultaten en het beleggen van vergaderingen, het schoollokaal noodzakelijk.

Op dinsdag 8 november j.l. konden de leden door middel van een open huis kennismaken met de nieuwe vestiging in het gemeente-archief. Naast een kijkje in de oude archieven van de gemeente kon ook kennis worden gemaakt met de meer recentere archieven. Er was een verheugend grote opkomst.

WELKOM DOOR DE BURGEMEESTER

De burgemeester van De Ronde Venen, de heer D. M. Boogaard, heette onze vereniging van harte welkom in het gemeentehuis. Hij verklaarde dat het college van burgemeester en wethouders

zich ernstig heeft beraden voordat toestemming werd verleend voor de gebruikmaking van het gemeentehuis door de Historische Vereniging. Het kan precedenten scheppen, maar gezien de bijzondere plaats die de vereniging uit cultuur-historisch opzicht inneemt binnen de ge-

meenschap is het gemeentebestuur akkoord gegaan met de vestiging. Aangezien het archief voor de leden op dinsdagavond te raadplegen zal zijn is de voorzitter als vrijwilliger benoemd tot assistent van de gemeente-archivaris.

In zijn dankwoord aan de burge-

meester voor de te verlenen gastvrijheid stelde de voorzitter, dat de vereniging zich geprofileerd heeft als een stukje van het maatschappelijk leven dat de kennis van de plaatselijke historie naar buiten wil uitdragen en bevorderen. Een belangrijke schakel hierin is het gemeente-archief, dat openbaar en ook goed toegankelijk moet zijn. Vooral aan de toegankelijkheid ontbreekt het nog omdat daaraan in het verleden te weinig aandacht is besteed, waardoor de gemeente-archivaris met een grote achterstand te kampen heeft. Aan de hand van een historisch voorbeeld schetst de voorzitter de lange tijd die nodig is om de archieven optimaal toegankelijk te maken.

REEDS EEN MIDDELEEUWS EUVEL

In de middeleeuwen kampten men reeds met een grote nonchalance ten aanzien van het beheer van de waardevolle stukken uit het verleden. Bij zijn aantreden als Graaf van Holland, Zeeland en Henegouwen in 1433 trof Philips van Bourgondië, bijgenaamd Philips de Goede, een chaos aan in het papieren geheugen van zijn nieuwe graafschap. Hij benoemde de geleerde priester Pieter van Beostenzwene van Renesse tot Raad- en Registermeester. Pieter ging aan de slag en nam alle stukken over in zijn eigenhandig geschreven "Remissorium Philippi". Het register werd echter zo omvangrijk, dat het vele jaren heeft ge-

duurd voordat Pieter daarmee gereed was. Zeventien jaren heeft hij nodig gehad om alle oorkonden over te nemen en op 20 maart 1450 heeft hij zijn levenswerk persoonlijk aan Philips de Goede in Brussel aangeboden. Het 418 bladen dikke register, verlucht met een viertal schitterende miniaturen, berust in het rijksarchief van Zuid-Holland te 's-Gravenhage.

Zeventien jaar heeft Pieter van Beostenzwene nodig gehad om orde in de gemeentelijke archieven te brengen. Ook de archieven van de vele gemeenten en gerechten die in de loop der tijd zijn opgeheven en samengevoegd tot uiteindelijk De Ronde Venen ontstond, dienen te worden geordend en beschreven. De gemeentearchivaris Ton Hagen zal hiervoor vele jaren dienen uit te trekken, misschien ook wel zeventien jaar. Het is daarom nodig dat hij assistentie krijgt om het meer eenvoudige werk uit te voeren. Hierdoor komt tijd vrij om te kunnen werken aan zijn grote taak: het systematisch beschrijven en toegankelijk maken van de archieven. Dit vereist vakmanschap waar alleen hij over beschikt.

HULP VOOR DE ARCHIVARIS

De voorzitter roept de leden op de heer Hagen te komen helpen bij diverse werkzaamheden, zoals het klapperen van de oude bevolkingsregisters en de registers van de burgerlijke stand. Het is bovendien voor hen die

genealogisch onderzoek doen zeer leerzaam. In dit verband verzoekt de voorzitter burgemeester Boogaard te bezien of het gemeente-archief de beschikking kan krijgen over een tweede computer, speciaal voor vrijwilligers die hand- en spandiensten komen verlenen.

Hierna konden zowel de oude archieven (in de archiefkluis) als de nog lopende archieven (in de archiefbewaarplaats) worden bekeken. De beheerder van de dynamische en semi-statische archieven, mevrouw Terlien, gaf hierbij toelichting op de wijze van opberging en vernietiging van stukken, hetgeen erg op prijs werd gesteld. Al met al een zeer geslaagd open huis.

LEDEN-CONTACTAVOND.

In het vervolg zal de leden-contactavond worden gehouden op elke dinsdagavond van 19.30 uur tot 22.00 uur in het gemeente-archief Croonstadlaan 111 te Mijdrecht, waarbij gebruik zal worden gemaakt van de personeelsingang. Voor genealogisch onderzoek door leden is dan het gemeente-archief raadpleegbaar.

INLEVERDATUM PROOSTKOERIER

De sluitingsdatum kopij voor de eerste aflevering in 1995 is: dinsdag 14 februari 1995

Schoenmaker in een klompendorp

door Pieter Koster

HET FRIESE VOORGESLACHT

De eerste schoenmaker in ons voorgeslacht werd ruim 200 jaar geleden in Leeuwarden geboren.

Op 3 maart 1793 zag namelijk Lodewijk Koster in de Friese hoofdstad het levenslicht.

Hij was de oudste zoon van Louwerens Koster, gedoopt op 11 maart 1761 in de Broederkerk te Kampen, winkelier in koffie en thee en Geertje Nauta. Veel is er niet meer bekend over de schoenmakerij van deze verre voorvader.

Hij trouwde op 18-jarige leeftijd op 28 mei 1815 met Janke Angenent, dochter van Pieter Angenent, zilversmitsknecht en Clara Vicent. Hierbij wordt zijn beroep als schoenmaker voor het eerst vermeld, zodat het nu reeds bijna 180 jaar geleden is dat een KOSTER zich bezig hield met het maken en herstellen van schoenen.

Het schoenmakers-echtpaar kreeg in Leeuwarden vier kinderen, twee zonen en twee dochters, waarbij alle grootouders keurig werden vernoemd: Louwerens, Pieter; Geertje en Clara. Lodewijk Koster is als schoenmaker niet oud geworden, hij overleed namelijk reeds op 53-jarige leeftijd op 25 augustus 1845.

Zijn vrouw, die ruim twee jaar

ouder was dan hij, overleefde hen bijna 27 jaar en stierf op 82-jarige leeftijd op 1 mei 1872.

Het zou in dit verband te voeren om alle generaties de revue te laten passeren.

TE VOET NAAR VINKEVEEN

Hun achterkleinzoon, Pieter Koster was de laatste in de reeks die nog te Leewarden werd geboren.

Als tweede kind van Lodewijk Koster en Juleana Martina Bomerson kwam hij op 28 april 1877 in de Friese hoofdstad ter wereld.

Met zijn ouders verhuisde hij aan het einde van de vorige eeuw naar de Heinsiusstraat 6 te Leiden.

Om ook het maken van maatschoenen goed onder de knie te krijgen ging hij in de leer bij een andere patroon.

Het zal omstreeks het begin van 1901 zijn geweest, toen hij in een reeds maanden oude krant, waar schoenen in gepakt hadden gezeten, de volgende advertentie zag staan:

Gevraagd een schoenmakersknecht die geheel zelfstandig kan werken.

wed. A. van Vliet- van Ackooy,
VINKEVEEN

Hoewel hij aanvankelijk op die advertentie wilde schrijven, nam hij toch het besluit om eerst maar eens in Vinkeveen te gaan kijken.

Met de trein van Leiden naar Woerden was goed te doen, maar de bijna 20 kilometer lange wandeling van Woerden naar Vinkeveen was wel een hele opgave om eens poolshoogte te gaan nemen voor een sollicitatie. Wanneer hij na een lange voetreis in Vinkeveen komt, ontmoet hij Annigje van Ackooy, de 31-jarige weduwe van Pieter van Vliet.

Haar man, die tien jaar lang in Vinkeveen de schoenen had gerepareerd, was op 1 mei 1900, pas 33-jaar oud, aan de griep overleden.

Zij was met vijf kinderen overgebleven en had aanvankelijk geprobeerd de zaak van haar man met behulp van knechten voort te zetten.

Dat was op een fiasco uitgelopen.

De eerste was na het innen van de jaarrekeningen er met het geld vandoor gegaan en de volgende wist het verschil tussen een linkerschoen en een rechterschoen niet te onderscheiden. Na overleg met ds. C. den Hoogh, de Hervormde predikant in Vinkeveen, was er besloten om een advertentie in een landelijk kerkelijk blad te plaatsen. Daar dit al maanden geleden was

en er geen enkele reactie op was gekomen, had zij de moed reeds opgegeven dat er nog iets van de schoenmakerij terecht zou komen.

De onverwachtse komst van een schoenmaker uit Leiden bracht

reparatie gebracht bij een van de drie andere schoenmakers in Vinkeveen.

WERKEN ZONDER LOON

Pieter Koster (mijn grootvader)

1906 Pieter Koster, met zijn vrouw Annigje van Ackooy en hun oudste zoon Lodewijk.

veel consternatie in dit gezin. Wat moest zij nu nog met een schoenmakersknecht? Na zoveel maanden was de zaak geheel verlopen.

De vele klanten die er vroeger geweest waren hadden allen hun

vond echter, nu hij toch eenmaal in Vinkeveen was, dat hij een kans moest wagen om de zaak weer nieuw leven in te blazen. Hij stelde voor om zelf alle oude klanten langs te gaan en te proberen zo weer werk te krijgen.

Hij wilde een maand op proef blijven, zonder loon, alleen voor kost en inwoning.

Na die maand konden ze beiden beslissen of het zin had om met de schoenmakerij door te gaan. Het opstarten van de schoenmakerij viel niet mee. Na de eerste dag klanten horen had hij slechts een paar damesschoenen verkocht

De Vinkeveners, groot gebracht bij: "turf, sterke drank en achterdocht" zaten niet te springen om die "Leidse schoenmaker van Anne Kooy".

Door alles aan te pakken wat maar van leer was en gerepareerd of vernieuwd moest worden zag hij toch kans veel werk los te krijgen bij de veenbazen, zoals opbreekwanten, baggerleertjes, knielappen, vetleren baggerlaarsen en klomplaarsen voor de rietsnijders.

Na een maand was er weer zoveel werk dat zij beiden besloten er mee door te gaan.

Er werd afgesproken dat hij naast kost en inwoning vijf gulden per week voor zichzelf zou mogen houden.

Ook werd besloten dat de oudste zoon, de 10-jarige Jan van Vliet, in de zaak zou worden opgeleid. Begin augustus 1901 kwam er plotseling een kink in de kabel.

Er was bericht uit Leiden gekomen dat hij op 16 augustus voor herhaling moest opkomen bij het 4e Regiment Infanterie.

Pieter Koster was op 1 maart 1897 ingedeeld als loteling bij het 19e Bataljon Landweer-infanterie, waarbij hij werd opgeleid als soldaat-scherpschutter.

Daar hij op 13 augustus 1898 met groot verlof was gegaan en in 1900 weer een maand op herhaling was terug geweest, had hij gedacht voorlopig van de dienstplicht versoond te blijven.

Niets was minder waar: hij mocht zich weer voor vier weken komen melden.

Aan de weduwe Van Vliet beloofde hij, dat hij na zijn diensttijd weer bij haar in de zaak terug zou komen.

Maar door zijn vertrek werden alle werkzaamheden in de schoenmakerij weer stilgelegd.

TROUWEN MET DE BAAS

In zijn diensttijd kwam bij hem het plan om bij terugkomst in Vinkeveen te proberen de zaak, die echt al aardig begon te lo-

pen, op zijn eigen naam te krijgen.

Toen hij half september 1901 weer in Vinkeveen terug kwam was Annigje van Ackoooy aangenaam verrast dat die "Leidse schoenmaker" toch weer was komen opdagen.

Ze was wel meer dan verbaasd, toen zij van hem hoorde, dat hij had besloten om niet meer in loondienst bij haar te komen en haar vroeg om met hem in het huwelijk te treden.

Daar zij zelf bijna acht jaar ouder was dan hij en reeds een gezin met vijf kinderen had, was het nu voor haar de tijd om alles goed te overwegen.

Na de toen gebruikelijke rouwperiode van twee jaar werd hun huwelijk gesloten op 9 mei 1902 (haar eerste man was namelijk op 1 mei 1900 gestorven).

Uit hun huwelijk werden er van de vele geboren kinderen vijf volwassen: twee zonen en drie dochters.

Met de kinderen uit het eerste huwelijk waren er dan ook veel monden die gevoed moesten worden.

MEER KLOMPEN DAN SCHOENEN

Ondanks alle inzet had men in Vinkeveen, aan het begin van deze eeuw, met slechts 2.000 inwoners en vier schoenmakerijen als schoenmaker maar een schamel inkomen.

Van de schooljeugd, die lopend naar school gingen, kwam helemaal geen schoenreparatie, daar zij allen op klompen liepen.

In het archief van de gemeente De Ronde Venen is uit die tijd

1924 De Vinkeveense jeugd op klompen.

nog een brief bewaard van Cees Lutz, hoofonderwijzer van de openbare school te Vinkeveen, die aan B. en W. van Vinkeveen en Waverveen verzocht of het niet mogelijk gemaakt kan worden dat zijn leerlingen hun klompen in de gang van de school konden uittrekken, daar hij door het gestommel met de klompen geen ordelijk les kon geven.

Er was wel het geluk dat al deze jeugdige klompenlopers meestal wel leren klompsloffen droegen, zodat men hier als schoenmaker toch nog iets aan kon overhouden.

Het is dan ook wel te begrijpen dat Koster met zijn vooropleiding als maatschoenmaker in Vinkeveen iets extra probeerde te verdienen met het maken van schoenen voor mensen die door voetafwijkingen niet kon-

den lopen op de toen verkrijgbare Brabantse schoenen.

Naast het schoenmakersvak ging hij ook iedere vrijdagavond en zaterdag als barbier de baarden van de Vinkeveners scheren. Ook kreeg hij faam in het verzorgen en het verbinden van wonden.

Als iemand in die tijd met een letsel bij de dokter kwam, vroeg hij: "Ben je al bij Piet Koster geweest". Als dat bevestigd werd, antwoordde hij: "Laat dan maar gauw zien, want dan zal het wel erg zijn".

Hoewel er in de eerste jaren alles met de hand werd gerepareerd, kwam er reeds in 1914 een reparatie-stikmachine en kort daarop een holle wals, om de natte leren zolen wat meer stand en slijtweerstand te geven.

Juist deze wals was een grote uitkomst voor de schoenmakerij.

Om de leren zolen te kunnen bevestigen met houten pennen of door ze met de hand aan de schoen vast te naaien, moesten deze zolen enige uren in het water liggen, waarna ze soepel genoeg waren om ze te kunnen bewerken.

Na het weken werden de natte zolen dan met een hamer beklopt op een zogenaamde kloppensteen.

Een zware en tijdrovende bezigheid.

In 1918 kwam zijn tweede zoon, Han Koster, op 11-jarige leeftijd bij zijn vader in de leer als schoenmaker.

Het was Han Koster die later de zaak geheel mechaniseerde en hem samen met zijn zoon uitbouwde tot de enig overgebleven schoenmakerij in dat dorp aan de Vinkeveense Plassen.

Foto van de muziekvereniging Concordia omstreeks 1908, gemaakt achter het winkeltje van Groen in 't Woud, dat stond op de plaats waar nu de gereformeerde kerk staat. Staande van links naar rechts Jan Vulperhorst, Dirk Meijer, Willem Stoof, Hein van Leeuwen, Freek van Rossum, Marinus Kooy, Van Dalfsen, Klaas Oussoren, Dirk Oussoren, Cerf Voorbij en Hein Gijzen. Zittend Cees Mooij, Piet Koster. Ockhuizen, Jan Mulder en Jan Brouwer.

De familienaam Kolenberg drie eeuwen binnen de Proostdijlanden

door J.M. Klijn

In bijna iedere fase van het onderzoek naar de genealogie van een familie valt het de genealoog moeilijk zijn gegevens te publiceren. In het begin bekruipt hem of haar het gevoel onvolledig te zijn; telkens komen er weer nieuwe feiten aan het licht die mogelijk nog meegenomen kunnen worden als de publikatie uitgesteld wordt. Naarmate het beeld van de familie echter vordert, wordt het steeds moeilijker uit de talloze feiten een selectie te maken, die voor een groter publiek leesbaar blijft. Hier wordt geprobeerd de gulden middenweg te bewandelen. Het onderstaande artikel is gebaseerd op een deel van de resultaten van een nog lopend onderzoek naar de genealogie van de familie Kolenberg, welke sedert drie eeuwen een sterke binding heeft met de Proostdijlanden. Hierdoor kan het onderstaande mogelijk voor andere leden binnen de Historische Vereniging van waarde zijn. Bovendien is het hopelijk voor mede-genealogen een aansporing ook eens iets over hun onderzoek te publiceren.

Het feit dat ten opzichte van de rest van Nederland de familienaam Kolenberg binnen de Proostdijlanden frequent voorkomt, doet vermoeden dat deze familie gedurende lange tijd een band moet hebben gehad met deze omgeving. Dit vermoeden wordt bevestigd door de resultaten van naspeuringen naar vorige generaties Kolenberg. Terugwerkende vanaf de huidige generaties Kolenberg blijven we vrijwel zonder uitzondering in de omgeving van Vinkeveen, Demmerik en Abcoude Proosdij tot we terecht komen bij Pieter Corsse Colenberg. De weduwe van deze Pieter Colenberg, Marretje Cornelisse Hoeve, treffen we aan in de begraafregisters van de Nederlands Hervormde Kerk van Vinkeveen, waar zij op 20 juli 1751 op het kerkhof werd begraven.

Pieter en Marretje waren in 1685 getrouwd in de kerk van de Wittevrouwen parochie te Utrecht. In het huwelijksregister van deze kerk treffen we naast dit huwelijk ook de huwelijken van twee broers en twee zusters van Pieter aan. In één geval staat hierbij vermeld dat zij van De Bilt kwamen. Dit lijkt verklaarbaar omdat in die tijd De Bilt nog geen katholieke kerk had; het duurde nog tot 1894 voor hier een katholieke parochie werd opgericht. Tot die tijd kerkten de katholieken van De Bilt in de kerk van de Wittevrouwen parochie te Utrecht.

Dit gegeven leidt ons naar de vermoedelijke naamsoorsprong van de familie Kolenberg. Bij de Bilt lag namelijk een ambachtsheerlijkheid, genaamd Colenberch. Het besloeg circa 20

morgen land en lag aan de Steenstraat, omringd door de landen van het Vrouwenklooster. Dit Vrouwenklooster stond op de plaats waar nu het hoofdgebouw van het Koninklijk Nederlands Meteorologisch Instituut (KNMI) staat. De heerlijkheid is waarschijnlijk genoemd naar een Wouter van Coelen of Colenberch, die als eerste in 1365 deze heerlijkheid van de bisschop van Utrecht in leen had gekregen. Nakomelingen van Wouter van Colenberch oefenden gedurende enkele eeuwen belangrijke openbare ambten uit in de stad Utrecht. Zo was een Johan van Colenberch in de periode van 1507 tot 1524 een aantal jaren schepen en in 1514 en 1518 burgemeester van Utrecht. De conclusie dat de Kolenbergs van deze riddermatige familie Van Colenberch afstammen is echter voor-

barig en zeker nog niet te bewijzen. Een geografisch verband tussen het voorkomen van de familienaam Kolenberg en de heerlijkheid Colenberch is in ieder geval wel aanwezig.

Waarom Pieter Colenberg en Marretje Hoeve van De Bilt naar Vinkeveen getrokken zijn is tot nu toe nog verborgen gebleven. In Vinkeveen treffen we in het begin van de achttiende eeuw een aantal kinderen van Pieter aan, waaronder Cornelis Pieters Colenberg. Deze Cornelis kan beschouwd worden als de stamvader van vele 'Kolenbergen' van de huidige generaties. Uit zijn huwelijk met Aaltje Pieters werden o.a. vier zoons geboren: Pieter (1720), Gijs (1723), Teunis (1725) en Willem (1729). Zij werden alle vier gedoopt in de Rooms-Katholieke kerk van Waveren "in 't Agterbos". De nakomelingen van zoon Pieter treffen we eerst vooral aan in Abcoude Proosdij en later ook in Vinkeveen. De takken van Gijs en Willem lijken na enkele generaties uitgestorven. De tak van Teunis ontwikkeld zich voornamelijk in Vinkeveen, Demmerik en gedurende korte tijd in Portengen Noordeinde. We kunnen dus grofweg spreken van een 'Abcoudense tak' en een 'Vinkeveense tak'.

Het bestek van dit artikel is te kort voor een complete genealogie van de familie Kolenberg die zich na Cornelis Pieters Kolenberg ontwikkelde. We zullen ons hier beperken tot een stamreeks binnen de 'Vinkeveense tak'.

I. Teunis Kolenberg, zoon van Cornelis Pieters Colenberg en Aaltje Pieters, werd op 9 november 1725 gedoopt in de RK-kerk van Waveren. Hij trouwde te Mijdrecht op 1 oktober 1749 met Lena (Hilletje) Cornelisse van Rossum. Teunis werd begraven op het kerkhof van de NH-kerk in Vinkeveen op 1 december 1803. Teunis en Lena kregen dertien kinderen, waaronder;

II. Cornelis Kolenberg, gedoopt in de RK kerk van Waveren 23 augustus 1767. Hij was veehouder in Portengen Noordeinde en was in de periode van 1818 tot 1853 gemeenteraadslid van Portengen. Hij trouwde eerst te Breukelen 22 april 1798 met Margaretha (Grietje) van Wensen en in Breukelen 14 oktober 1806 met Geertrui van Kooten. Cornelis overleed in Portengen op 22 februari 1853. Uit het huwelijk met Geertrui van Kooten werden acht kinderen geboren, waaronder:

III. Gerrit Kolenberg, geboren te Breukelen 25 januari 1814, van beroep veehouder, later werkman, trouwde met Genoveva Wilhelmina (Mijntje) van Arkel. Zij kregen in de periode van 1845 tot 1862 acht kinderen. Hiervan overleden in het jaar 1860 maar liefst drie kinderen, vermoedelijk vanwege één van de in die tijd in deze omgeving heersende chole-

ra-epidemieën, waarvan vooral veel kinderen het slachtoffer werden. Het gezin heeft gewoond op Otterspoorbroek in Breukelen, vlak bij de nu nog bestaande herberg 'De Olifant'. In 1851 zijn zij om onbekende reden voor korte tijd naar Utrecht vertrokken, om later in Vinkeveen weer op te duiken. Hier is Gerrit op 22 maart 1888 overleden. Zijn zoon:

IV. Johannes Wijnand (Jan) Kolenberg werd geboren in Breukelen 21 november 1849. Hij was van beroep verveender en turfschipper en was te Vinkeveen 24 augustus 1888 getrouwd met Geertruida van den Haak. Zij

Johannes Wijnand Kolenberg (zie IV), geboren 1849

dreefeen kruidenierswinkeltje aan het Achterbos. Jan overleed te Vinkeveen Achterbos op 31 maart 1923; Geertruida 17 jaar later op 24 mei 1940. Uit het huwelijk werden zes kinderen geboren, waaronder:

V. Johannes Wijnand (Jan) Kolenberg, geboren te Vinkeveen

Woonhuis van het gezin van Johannes Wijnand Kolenberg (V) aan de Heul in Vinkeveen

27 april 1893, van beroep veenarbeider in het bedrijf van zijn vader, later brandstoffenhandelaar en expediteur. Hij trouwde in Vinkeveen 29 juni 1923 met Clazina Johanna van Vliet. Uit dit huwelijk werden twee kinderen geboren in hun woning vlakbij het kruidenierswinkeltje van zijn moeder. Zijn vrouw overleed in het St. Antonius Ziekenhuis te Utrecht op 19 september 1925. Op 27 januari 1928 hertrouwde hij met Wilhelmina Maria (Wilhelie) Döpp, geboren te Zwolle op 19 november 1892. Uit dit huwelijk werden zes kinderen geboren, allen in hun huis aan de Spoorlaan (nr. 2). Vlak voor de oorlog verhuisde het gezin naar de Heul, nr. 29A. Deze woning is nog aanwezig, inmiddels Herenweg 9. Na de oorlog verhuisden zij naar het spoorhuis aan Demmerik. Op oudere leeftijd woon-

den zij in een bejaardenwoning aan de Talingenlaan. Toen Wilhelmina op 6 juni 1981 in het Mariaoord te Vinkeveen overleed, verhuisde hij naar bejaardenoord Mariaoord en later Vinkenoord, waar hij op 1 mei 1988 op 95-jarige leeftijd overleed.

Tot zover deze stamreeks. De keuze tot dit fragment is tot stand gekomen vanwege het feit dat de auteur een kleinzoon is van de laatstgenoemde Johannes Wijnand Kolenberg (V). Ook is het onderzoek naar andere takken nog gaande, zodat geïnteresseerden, die mogelijk tevens nieuwe gegevens kunnen verstrekken, aangemoedigd worden contact op te nemen met de auteur. Speciale interesse gaat uit naar gegevens over en mogelijk foto's van het bovengenoemde kruidenierswinkeltje aan het

Achterbos. Mogelijk kan aan de hand van nieuwe gegevens in de toekomst een vervolg op dit artikel worden gepubliceerd.

Bronnen:

1. DTB-registers van het Rijksarchief en het Gemeente-archief te Utrecht.
2. Registers burgerlijke stand en bevolkingsregister van het Gemeente-archief van De Ronde Venen en het Gemeente-archief van Breukelen.
3. Dr. Booth, Rijksarchief Utrecht, HS 378 fol. 507.
4. Gewin, Everard E., 'De Bilt, een Utrechts dorp in vroegere eeuw', Historische Stichting Oostbroek en De Bilt, 1991.
5. Damsté, Mr. P.H.. "De Bilt in beeld", Uitgave Gemeentebestuur De Bilt, 1980.

J.M. Klijn
 Aquamarijn 54
 3643 AL Mijdrecht
 tel. 02979-41649

Archiefonderzoek

door Hein Röling

Het verheugt de redactie van de Proostkoerier dat de heer J. Klijn een deel van zijn bevindingen met betrekking tot de familie Kolenberg bij ons heeft gepubliceerd.

Meer dan een dorre opsomming van namen en data is het een weergave van het wel en wee van deze familie uit onze regio gedurende driehonderd jaar. Uit zijn bronnenvermelding blijkt dat hij enkele heel toegankelijke archieven heeft bezocht en ook over de achtergrond van plaats, tijd en omstandigheden zijn licht in de boeken heeft opgestoken. Deze werkwijze is voor iedere onderzoeker mogelijk. Niet alleen als men genealogisch onderzoek doet, maar ook bij onderzoek naar gebeurtenissen, huizen, grondprijzen etc. Het Rijksarchief in Utrecht bevat een groot aantal deelarchieven, die alle van een goede inventaris zijn voorzien. In zo'n inventaris tref je een korte geschiedenis aan van het beschreven archief, daarna een indeling van de onderwerpen. Als je nu zo'n geschiedenis en de indeling doorleest heb je een goed inzicht wat je in dat deelarchief aantreft.

88

In het Rijksarchief te Utrecht zijn momenteel 88 archiefinventarissen aanwezig die evenzovele archieven beschrijven. In de bibliotheek van de Historische Ver-

eniging is een syllabus aanwezig van een korte cursus (Bronnen in het Rijksarchief) die enkele bestuursleden onlangs in Utrecht volgden. In die syllabus is een lijst opgenomen van alle archieven in Utrecht die toegankelijk zijn en van een inventaris zijn voorzien.

De Utrechtse archieven zijn tot ± augustus 1995 overgebracht naar het Rijksarchief in Den Haag en daar vrijwel volledig toegankelijk. Dit in verband met een ingrijpende verbouwing van de depots. In de studiezaal in Utrecht zijn momenteel slechts in te zien de burgerlijke stand op microfilm en de kopieën van de DTB's.

In de rijksarchieven in de andere provincies en in het Algemeen Rijksarchief in Den Haag is de werkwijze vergelijkbaar.

Voor het onderzoek in de eigen gemeente en regio zijn er in ons eigen gemeente-archief ook veel mogelijkheden. Het archief van Wilnis en Oudhuizen is t/m 1939 volledig geïnventariseerd. Vinkeveen en Waverveen, Abcoude-Proosdij en Abcoude-Baambrugge zijn momenteel in bewerking. De dames Y.M.E. Dorrepaal en M.C.A. van Ettikhoven vervaardigden in het kader van de oplei-

ding Voortgezette Vorming Archiefbeheer (WA) een inventaris van de archieven van Mijdrecht over de periode 1941-1960. De inventarissen van Wilnis en Mijdrecht zijn beiden te koop bij het gemeente-archief voor respectievelijk 25 en 20 gulden.

BIBLIOTHEEK

Een heel belangrijke bron voor onderzoek en achtergrondinformatie is de historische bibliotheek van de gemeente. Sinds kort is hier ook een catalogus van beschikbaar. Per onderwerp, plaats, streek en dergelijke is er een indeling gemaakt van alle boeken die men ter inzage kan krijgen in het gemeentehuis, tijdens de openingstijden van het gemeente-archief.

Vanaf 8 november a.s. is ook op dinsdagavond van 19.30 tot 22 uur het archief open voor leden van de Historische Vereniging. Ook de eigen bibliotheek van de vereniging is daarheen verplaatst. Als u de inhoud daarvan nog niet kent, moet u beslist daaraan een bezoek brengen. Het zal u verbazen wat er in de loop der jaren al bijeen gebracht is. In de beide bibliotheken treft u ook enkele afgeronde genealogische onderzoeken aan van families die

voor korte of langere tijd in De Ronde Venen leefden. Het is een goed gebruik dat men, na het publiceren van een familieboek of een genealogie, het archief waar het meeste onderzoek plaatsvond een exemplaar kado doet.

NAMEN

We beschikken momenteel over een kaartsysteem met de familienamen waarnaar onze leden onderzoek doen. Die is samengesteld aan de hand van de opgaven die u na de cursus genealogie hebt gedaan, als ook na de oproep in de Proostkoerier van juli 1994. Als u ons nieuwe namen doorgeeft zullen wij de kaartenbak weer aanvullen, hij staat ter inzage bij het gemeen-

te-archief. Van sommige families zijn al veel gegevens bekend en is veel materiaal aanwezig, van anderen een stuk minder. Als u materiaal met betrekking tot deze families bezit of u doet daar onderzoek naar, dan kunt u zelf contact opnemen met de genoemde onderzoeker.

Het ligt in ons voornemen om in 1995 in de Proostkoerier telkens één archief te behandelen. In kort bestek wordt dan ingegaan op de geschiedenis, de inhoud, de inventaris, etc.

Wat ons verder voor ogen staat is een overzicht te maken van alles wat er over Ronde Veense families gepubliceerd is. Ook al maakt zo'n Ronde Veense tak maar een klein deel uit van een veel grotere familie die elders woont of heeft gewoond. Bent u

in het bezit van zo'n onderzoek of draagt u kennis van zo'n publicatie, geef ons dan de familienaam door, als ook de naam van de schrijver en verdere gegevens. We hopen dat het zeer gewaardeerde artikel van de heer Klijn over de familie Kolenberg en de bovenstaande archiefaanwijzingen voor enkelen van u aanleiding zal zijn om ook een stukje te schrijven over uw onderzoek of uw speciale belangstellingsgebied. De redactie van de Proostkoerier is ook bereid om u met praktische tips voor publicatie terzijde te staan.

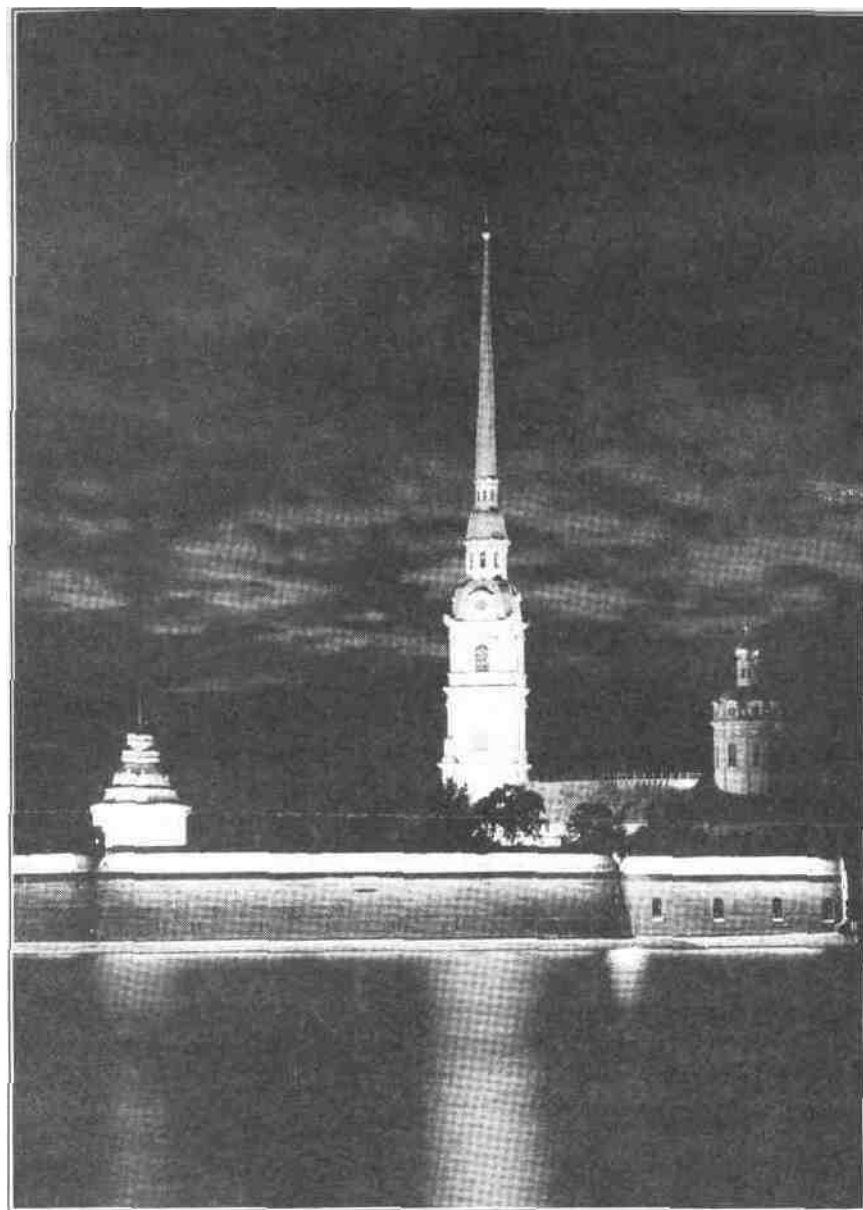
Croonstadtlaan

door P.C. Grundmann

In de gemeente De Ronde Venen komen niet veel straatnamen voor waarvan de oorsprong is gelegen buiten de gemeentegrenzen. Over het algemeen heeft men namen gezocht van leden van het koninklijk huis, plaatselijke historische figuren, bloemen, bomen, munten, edelstenen, enz. Een vreemde eend in de bijt is de "CROONSTADT-LAAN" in Mijdrecht. Nu de hoofdingang van het gemeentehuis van de gemeente De Ronde Venen aan deze straat is gelegen, waardoor deze naam veelvuldig wordt vermeld, is het wellicht nuttig om de herkomst daarvan te herleiden.

SINT PETERSBURG

We moeten daarvoor driehonderd jaar terug in de geschiedenis en wel naar de stichting van de Russische stad Sint Petersburg. In 1914 wordt deze stad omgedoopt tot Petrograd en na het overlijden van de revolutionair Nicolaj Lenin in 1924 wordt de stad Leningrad genoemd. Onder deze naam is de stad in de

Tweede Wereldoorlog bij ons bekend geworden. Na de val van het communisme werd de oude naam Sint Petersburg bij een volksreferendum weer in ere hersteld.

Voor Europese begrippen is Sint Petersburg geen oude stad. Zij werd gesticht door de ook in Nederland bekende Russische Czaar Peter de Grote. Czaar Peter de Grote was de eerste Russische heerser die zich voor de ontwikkeling van zijn land oriënteerde op het westen. Hij heeft zich in

vele landen laten voorlichten. Daarbij kwam hij ook de scheepsbouw bestuderen in Zaandam. Het Czaar Peter-huisje is daaraan nog een herinnering.

Met de bouw van de stad is begonnen op 27 mei 1703. Deze datum wordt als stichtingsdatum van Sint Petersburg beschouwd, want toen werd de eerste steen gelegd voor het fort "Petrus en Paulus" aan de monding van de Finse Golf.

Men was het er al snel over eens dat de stad naar de Oostzee

moeilijk te verdedigen was. Voor de monding van de Neva ligt het rotsachtige eiland Kotlin-Ostrov (Keteleiland). Op dat eiland liet

ten de gemeente. Door deze ontwikkeling ontstond er tevens behoefte aan winkeliers en handwerkslieden. Veel van deze mens-

fabriceren van letterkasten en zetblokken, maar later ook ramen en deuren.

Zoals in alle dorpen van De Ronde Venen waren er ook in Mijdrecht kleine onbenoemde zijstraatjes, ook wel "werven" genoemd, waar dicht opeen een aantal kleine woningen stonden. In een van die straatjes, in de bocht waar nu Bozenhoven begint, was ook zo'n werf of straatje aanwezig. Er stond een houten school en in die omgeving werd ook de timmerfabriek van Verweij gevestigd. In eerste instantie kennelijk onder de naam van C. Verweij, maar in het gemeenteverslag van 1906 komen we dit bedrijf tegen onder de naam van Stoomtimmerfabriek N.V. Croonstadt met zestien werknemers. Dit is dan tevens de eerste keer dat de naam Croonstadt voorkomt. Deze naam is afgeleid van het eerder genoemde Russische Kronsjtadt. Het in de timmerfabriek gebruikte hout was van Fins/Russische herkomst en werd via Kroonstad uitgevoerd naar het westen. Op de kopse kant van het hout werd een kroon afgebeeld met het Engelse woord crown. Overigens is deze timmerfabriek uitgegroeid tot een groot bedrijf dat wij heden ten dage kennen onder de naam "Croon Reprografische Industrie B.V." aan de Industrieweg

Czaar Peter een fort bouwen waaraan de naam Kronsjtadt werd gegeven. Door de gunstige ligging ontwikkelde Kroonstad zich tot handelscentrum en marinehaven. De handel werd in het czaristische Rusland ook al volledig gecontroleerd en alle uitvoer van o.a. hout vond plaats via Kroonstad. Dit hout werd ook veelvuldig ingevoerd in Nederland en hier ontstaat de relatie met Mijdrecht.

TIMMERFABRIEK

In de vorige eeuw werden in hoog tempo de door turfwinning ontstane plassen in het westen en midden van de Ronde Venen drooggemaakt. Men spreekt dan over de Mijdrechtse droogmakerijen. Er werden in de drooggemaakte polders nieuwe agrarische bedrijven gesticht die werden bevolkt door boeren van bui-

en kwamen eveneens van buiten de gemeente en zij vestigden zich in het dorp. Een van deze nieuwkomers was de timmerman/aannemer Cornelis Verweij. Deze Cornelis was in Uithoorn geboren, maar zijn oorsprong lag in Haastrecht. Er was werk aan de winkel, want er moesten in de pas drooggekomen gebieden boerderijen worden gebouwd. Er woonden relatief veel timmerlieden in Mijdrecht. Door de aanwezigheid van veel werk als gevolg van de verdergaande droogleggingen groeide hun aantal nog verder. De zoon van Cornelis Verweij, Johannes genaamd, ging na verloop van tijd bij zijn vader werken, maar hij vestigde zich tevens als drukker en in de daarop volgende jaren onderhield hij twee bedrijven. Ook het timmermansvak stelde hij in dienst van het drukkersvak door zich toe te leggen op het

STRAATNAMEN

In die tijd, omstreeks de eeuwwisseling, bestonden er nog geen officiële straatnamen, maar was er een indeling in wijken. In notariële akten en ook in kadastrale

vermeldingen vinden we als enige straatnaam de aanduiding "aan de Herenweg" terug. Soms wordt hetter verduidelijking nog aangevuld met "aan de Veldzijde" of "aan de Veenzijde". De benamingen Hofland, Dorpsstraat en Bozenhoven komen alleen in de volksmond voor. Zo kreeg het fabrieksstraatje in de volksmond al snel de naam van "Croonstadlaan" en dit is zo gebleven, ook bij de officiële straatnaamgeving in 1947, toen deze naam door de gemeenteraad ongewijzigd werd overgenomen.

Bronnen:

Gemeente-archief Mijdrecht

Literatuur:

St. Petersburg, uitgave van Aeroflot

Cursus lokale en regionale geschiedenis voor beginners

Bent u nieuwsgierig naar de geschiedenis van uw eigen huis, de straat waarin u woont of hoe de mensen in het verleden in uw woonplaats leefden?

De Stichting Stichtse Geschiedenis en het Streekarchivaat Rijnstreek organiseren samen een cursus 'lokale en regionale geschiedenis'. De cursus, die plaatsvindt in het Stadsarchief van Woerden, De Bleek 2, Woerden, is bedoeld voor mensen die belangstelling hebben voor de geschiedenis van de eigen plaats of wijk en graag ervaring zouden willen opdoen met het zelf uitvoeren van historisch onderzoek. Voorkennis is absoluut niet vereist.

Op 5 maandagavonden krijgt u informatie over lokale en regionale geschiedenis, wordt een beeld gegeven van hoe in Nederland het archiefwezen is georganiseerd en over welke bronnen de verschillende archieven beschikken. U leert hoe u een literatuur- en bodemonderzoek opzet en welke informatie u in bepaalde bronnen kunt vinden. U krijgt praktijkopdrachten die tezamen een rode draad door de cursus vormen. Aan het einde van de cursus krijgt u praktische tips voor het schrijven van een artikel over eigen onder-

zoek.

De cursus start op maandag 20 februari 1995 om 19.30 uur. De kosten bedragen f 90,- (inclusief een syllabus en koffie). Voor meer informatie en opgave kunt u contact opnemen met Stichting Stichtse Geschiedenis, Mariaplaats 23, 3511 LK Utrecht. Tel. 030 - 34 38 80.

Cursus Schrijven van een historisch artikel

Voor mensen die in lokale en regionale historische tijdschriften publiceren of dat graag willen doen, vindt in de periode januari-maart 1995 een schrijfcursus plaats. De bedoeling van de cursus is de deelnemers intensief te begeleiden bij het schrijven van een historisch artikel. De opzet is dat de cursist onderzoeksmateriaal bewerkt tot een artikel voor een historisch tijdschrift en tijdens dit proces aanwijzingen krijgt voor structuur, stijl, spelling, zins- en alineaopbouw, duidelijkheid en begrijpelijkheid.

De cursus start op maandag 9 januari 1995. Plaats: Mariaplaats 23 te Utrecht. Tijd.-20.00 - 22.00 uur. Het cursusgeld bedraagt f 140,-.

Voor meer informatie en opgave kunt u contact opnemen met Stichting Stichtse Geschiedenis, Mariaplaats 23, 3511 LK Utrecht, 030-34 38 80

De Mijdrechtse sigarenfabriek "Het wapen van Amsterdam"

door Fred de Wit

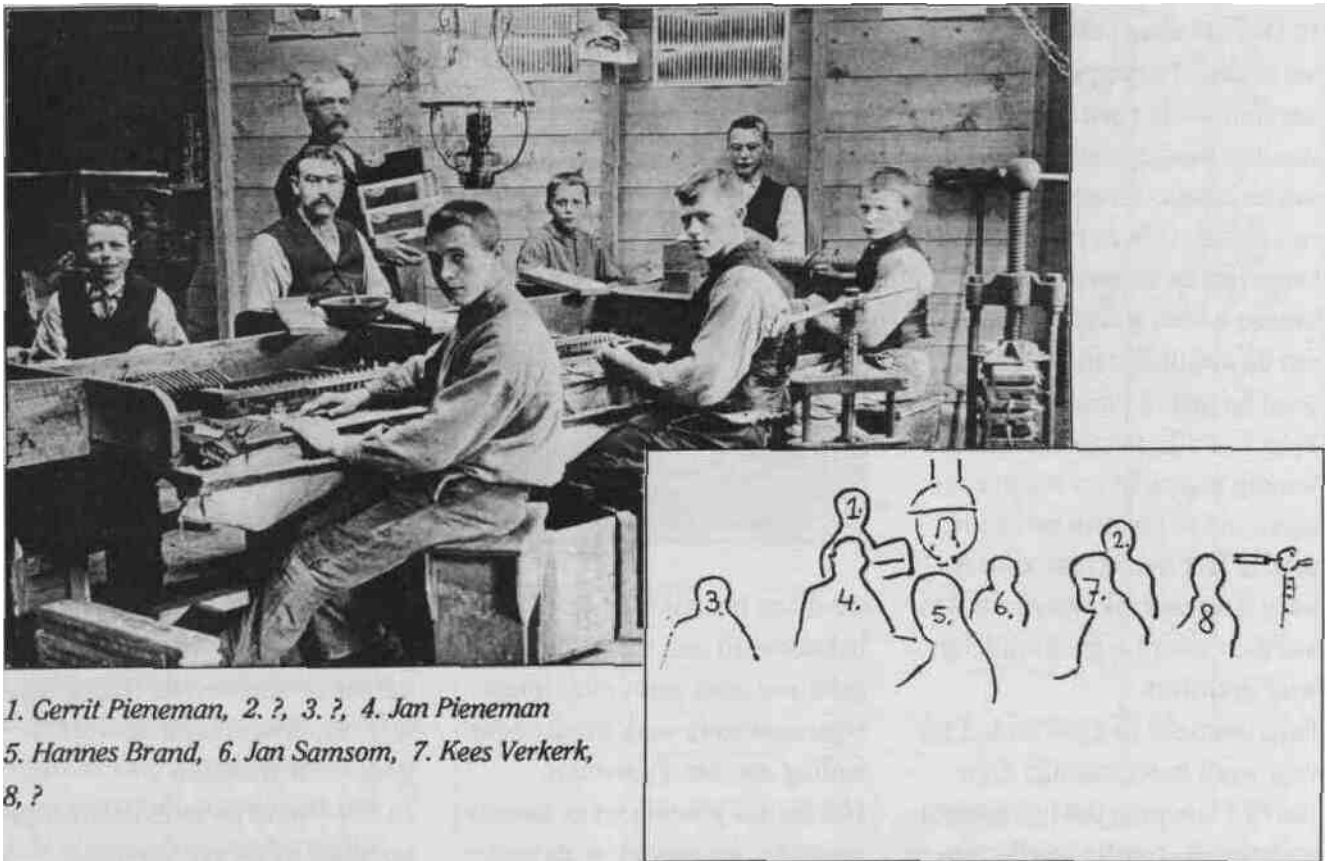
Op de hoek van de Dorpsstraat en de Prinses Beatrixlaan in Mijdrecht was tot in de zeventiger jaren de sigarenzaak gevestigd van Suze Pieneman. Je kocht daar je sigaren of sigaretten en de tabaksgeur kwam je al tegemoet als je de winkel binnenkwam. Bij koud weer was het in de winkel ook nog heerlijk warm, want de tabaksartikelen moesten droog blijven. Voor elke klant was er een vriendelijk woord en ondertussen werd er een sigaar of sigaret opgestoken.

De tijden zijn veranderd! Het aantal rokers is drastisch gedaald en rookartikelen worden haast niet meer in speciaalzaken verkocht, maar in supermarkten of winkels die daarbij nog tijdschriften, kranten of snoepgoed verkopen. De verkoper die je goed kan adviseren over het aroma van een bepaalde sigaar, is

een zeldzaamheid geworden of verdwenen. Zo is het ook met de sigarenwinkel van Pieneman gegaan. Thans is er een modezaak in gevestigd en... dat de sigarenwinkel is verdwenen, komt niet alleen omdat de laatste eigenaresse van de zaak, gezien haar leeftijd, moest stoppen, maar ook omdat de rook- en koopgewoon-

ten zijn veranderd.

Al deze ontwikkelingen speelden nog niet toen S. Felix in 1846 uit Amsterdam naar Mijdrecht vertrok om in de Dorpsstraat, Wijk 1 nr. 156, een tabakskerverrij te beginnen. De zaak bevond zich precies tegenover het huidige winkelpand van Blokker en stond tussen de koekfabriek "De

Lindeboom" en het oude Rechthuis van Borst, waar nu het kleine pleintje is vóór de etalages van de speelgoedwinkel van Bart Smit. Beide panden zijn na de oorlog afgebroken. In de daarbij behorende winkel verkocht Felix niet alleen rook-, pruim- en zelfs snuiftabak, maar ook koffie, thee, suiker en cacao. Als Amsterdammer noemde hij zijn winkel "Het Wapen van Amsterdam" en boven de deuren bevonden zich aan de gevel twee gedraaide tabaksrollen. Tabaksrollen waren stijfgedraaide tabaksbladeren in een lichtbruine of donkere kleur, respectievelijk voor lichte of zware tabak. Ze konden gemakkelijk in de broekzak gedragen worden en wanneer men behoefte aan een pruimpje had, brak men er eenvoudig een stuk vanaf.

Het winkelinterieur bestond uit 12 Delftsblauwe porseleinen potten waarop het wapen van Amsterdam en de oprichtingsdatum stonden aangegeven. De potten waren afgesloten met een koperen deksel. Ook de blank gelakte tonnetjes en de zwart gelakte bussen waren stevig afgesloten om de kwaliteit van de tabak goed op peil te houden.

Felix had zijn tabakskerverij deskundig ingericht en hoopte dat zijn zoon het bedrijf zou voortzetten. Het liep echter anders, want deze vertrok weer naar Amsterdam waar hij ging studeren voor architect.

Felix overleed in 1896 en het bedrijf werd overgenomen door Gerrit Pieneman die het sigarenmakersvak volledig in zijn vin-

gers had en was opgeklommen tot meesterknecht. Door de droogmaking van de plassen was het afzetgebied vergroot en steeg de omzet. Met een handkar werden één keer per week de tabaksartikelen rondgebracht bij de kleine winkeltjes en cafés in de omtrek.

Jan, de zoon van Gerrit Pieneman, bleek ook interesse in de tabakshandel te hebben en leerde in Uithoorn bij de sigarenfabriek van De Ruiters het sigaren maken. Toen hij in de zaak van zijn vader terugkwam, werd de naam van het bedrijf veranderd in: G. Pieneman & Zn., voorheen Wed. S. Felix, Tabakskerverij en Sigarenfabriek "t Wapen van Amsterdam", opgericht 1846. Omdat de tuin groot genoeg was,

en ging vader Gerrit helpen in de tabakskerverij. De tabaksinkoop en de boekhouding werden echter door vader Gerrit gedaan. Dit gebeurde in Amsterdam bij een Joodse firma, die op zaterdag de sabbath vierde en altijd op zondag met de verkoop van de eerste zending Javatabak begon.

Gerrit was echter ook heel principieel en de zondag was voor hem heilig! Hij ging dus op maandag naar de veiling, maar wist altijd een goede partij tabak te kopen. De gekochte partij werd dan door beurtschipper Broerse, die een overdekt haventje aan het eind van de Kerkvaart had, naar Mijdrecht gebracht.

Gerrit Pieneman was niet alleen actief in zijn eigen zaak. Zo zette

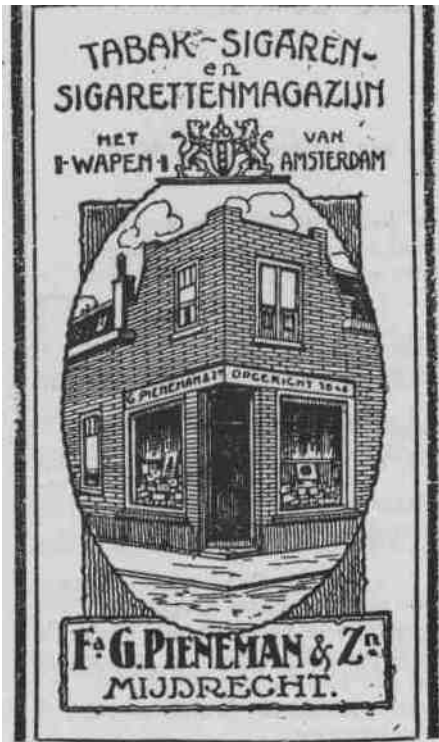
werd aan het pakhuis en de tabakskerverij een sigarenfabriek gebouwd waar een vijftal jonge sigarenmakers werk vond onder leiding van Jan Pieneman.

Het bedrijf groeide en de tweede zoon, Ko, kwam ook in de zaak

hij zich in voor het christelijk onderwijs, had zitting in de kerkeraad en was een van de oprichters van de woningbouwvereniging "Patrimonium".

In 1914 werd de mobilisatie afgekondigd en moest Jan onder

dienst. Hij kreeg echter spoedig verlof en kon zijn werkzaamheden in de zaak weer voorzetten. Door de lange oorlog werd tabak

een schaars artikel en dit probleem deed zich ook in het bedrijf Pieneman voelen. Toen de oorlog voorbij was, kwam ook de aanvoer van de tabak weer op gang. De snijmachine in de tabakskerverij werd oorspronkelijk met de hand bediend, maar ook hier kwam verandering in. Eerst werd stroom betrokken van de koekfabriek "DeLindeboom", maar al spoedig werd een aggregaat aangeschaft. Toen heel Mijdrecht van stroom voorzien was werd het aggregaat afgedankt. In 1920 besloot men tot nieuwbouw over te gaan en het pand te verkopen aan de koekfabriek "De Lindeboom" die vlak naast de tabakskerverij was gelegen. Aan het begin van de Dorpsstraat, nu nr. 1, lag een stuk grond waar een dubbel woonhuis op stond. Dit

werd afgebroken en op deze plek werd een geheel nieuw modern pand gebouwd met aparte ruimten voor de tabakskerverij, het magazijn en de verpakking. Het ging goed met het bedrijf en men bracht zelfs een sigaar onder eigen merk op de markt onder de naam "Rundervreugd". Deze naam moest de boeren ver-

leiden deze sigaar te gaan roken. De "Rundervreugdjes" werden verkocht in kistjes van honderd stuks en op het deksel van het kistje was een etiket met zwartbonte koeien aangebracht. De prijs was vier cent per stuk. Later voerden ook andere leden van de familie Pieneman een eigen sigarenmerk. Zo had Jo het merk

G. PIENEMAN & ZN.
VOORHEEN WED. S. FELIX.
TABAKSKERVERIJ EN SIGARENFABRIEK
„T WAPEN VAN AMSTERDAM”.
OPGERICHT 1846.

MIJDRECHT, *Jan* 192*2*

NOTA VOOR *de gemeente*

Mijdrecht

VAN **G. PIENEMAN & ZN.**

1921		<i>Lijst</i>		
<i>20 Jan</i>	<i>1/20 k</i>	<i>lijst</i>	<i>✓</i>	<i>4.50</i>
<i>1 Feb</i>	<i>1/20 k</i>	<i>" "</i>	<i>✓</i>	<i>4.50</i>
<i>12 Apr</i>	<i>1/20 k</i>	<i>" "</i>	<i>✓</i>	<i>4.50</i>
<i>24 Aug</i>	<i>1/20 k</i>	<i>" "</i>	<i>✓</i>	<i>4.50</i>
<i>12 Oct</i>	<i>1/20 k</i>	<i>" "</i>	<i>✓</i>	<i>4.50</i>
<i>3 Nov</i>	<i>1/20 k</i>	<i>" "</i>	<i>✓</i>	<i>4.50</i>
				<i>27.00</i>
				<i>✓</i>

"Jan Pieterszoon Coen" en Gert jr. het merk "Pintor". Inmiddels toonden de zoons van Jan ook interesse in het sigarenvak. De ene, Gerrit, kreeg, alvorens in de zaak te treden, een opleiding bij een oude relatie die een moderne sigarenfabriek had. Hij bleef echter niet in de zaak en vertrok naar Voorthuizen waar hij een sigarenfabriek begon. Op vijftigjarige leeftijd kwam Gerrit door een auto-ongeluk om het leven. De andere zoon, Jo, wilde ook voor zichzelf gaan beginnen. Om dit mogelijk te maken werd aan de bestaande sigarenfabriek een nieuwe gebouwd. Hier heeft Jo vanaf 1937 gewerkt totdat er in 1943 door de oorlog geen tabak meer was. In 1946 werd door nieuwe aanvoer het handwerk in de sigarenmakerij door Jo weer opgepakt. De tabakskerverij, waar Ko Pieneman werkte, bleef echter gesloten. Doordat er nieuwe voorraden kwamen konden ook de etalages weer beter worden verzorgd. De tijden veranderden en er moest grootschaliger worden gewerkt. Jo Pieneman kon echter niet meer concurreren met de grote sigarenfabrieken en hij besloot daarom de sigarenfabriek te sluiten. Voor het personeel werd vervangende werkgelegenheid gevonden en zelf kocht hij een sigarenwinkel in Soest. De winkel in Mijdrecht bleef echter gehandhaafd en werd verder voortgezet door Suze Pieneman. Tot ook zij vanwege een auto-ongeluk niet meer in staat was de winkel verder te drijven en toen moesten de sigaren plaats maken voor de

Arbeidsreglement uit ± 1850

1. Godsvrucht, properheid en stiptheid zijn karaktertrekken, dewelke onontbeerlijk zijn voor een goede handel.
2. Op aanwijzing van de Gouverneur heeft onze firma de werkuren verminderd en het personeel dient vanaf heden slechts op wekdagen ten burele te zijn tussen zeven ure des voormiddags en zes ure des namiddags.
3. De Zondag dient voor kerkgang, maar mocht iemand goed van node hebben dan zullen de klerken op Zondag ten burele werken.
4. Dagelijkse gebeden zullen iedere morgen gezegd worden in het Grote Kantoor. De klerken dienen aanwezig te zijn.
5. Kleding dient sober te zijn. De klerken zullen zich hoeden voor het dragen van kleding in opvallende kleuren en van kousen, die niet goed gestopt zijn.
6. Overjassen en overschoenen mo^en niet ten burele aangehouden worden, halsdoeken en hoofdbekleiving kunnen in geval van guur weer gedragen worden. Er is voor een kachel gezorgd (en gerieven van de klerken. Steenkool en hout moeten in een kast opgeborgen worden. Aanbevolen wordt, dat iedere kantoorklerk gedurende de tijd van hel koude weer vier ponden steenkool per dag meebrengt.
7. De klerken mogen liet vertrek niet verlaten zonder toestemming. Hut is toegestaan de natuurlijke drang te volgen, waarvoor de klerken de tuin achter de tweede poort kunnen gebruiken. Dit terrein dient in goede slaat gehouden te worden.
8. Gedurende kantoortijd is spreken verboden.
9. liet hunkeren naar tabak, wijn of sterke drank is een menselijke zwakheid en derhalve verboden voor alle kantoorklerken.
10. Nu de kantooruren drastisch verminderd zijn en wel tot elfuren per dag, is het tot zich nemen van voedsel toegestaan tussen half twaalf en twaalf uren, maar het werk mag onder geen enkele voorwaarde onderbroken worden.
11. De klerken moeten zelf hun schrijfpennen medebrengen; een slijper is op aanvraag bij de boekhouder aanwezig en verkrijgbaar.
12. Een oudste klerk wordt benoemd, die verantwoordelijk is voor de properheid van het kantoor en alle jongste klerken zullen zich veertig minuten voor gemeenschappelijk gebed bij hem melden voor het schoonmaken der vertrekken en zij zullen na kantoortijd blijven voor dergelijke werkzaamheden. Borstels, bezems, zeep en water worden door de firma beschikbaar gesteld.
13. De nieuwe, verhoogde weeklonen zijn voor jongens lot veertien jaar f.0,52, jongste bediende f2,40, aankomende klerken f4,50, klerken f5,50, oudste klerken na vijftien jaar diensttijd f10,25. Er wordt verwacht, dat iedereen hiermede een verhoogde hoeveelheid werk zal afleveren.

(authentiek arbeidsreglement ± 1850)

Het ambtsgebed in de Ronde Venen

door Fred de Wit

Tijdens de raadsvergadering van de gemeente De Ronde Venen op 25 oktober 1994 heeft de raad in meerderheid besloten om het ambtsgebed af te schaffen en hiervoor in de plaats enige momenten van bezinning in te stellen. Hiermee verdwijnt een traditie die onze gemeente zeer lang heeft gekend.

De oorsprong van het ambtsgebed moeten wij waarschijnlijk zoeken in de middeleeuwen waarin het katholicisme niet alleen een grote invloed had op het geestelijke, maar ook op het maatschappelijke leven. Het grootste deel van de bevolking was ongeletterd en de priesters praktisch de enigen die lezen en schrijven konden. Zij gaven ook in beperkte mate les aan de bevolking en daardoor kwamen de leken ook onder invloed van hun denktrant welke geënt was op het betrekken van het geloof in al hun handelingen.

De oorkonde van 1085, waarin proost Anselmus van bisschop Koenraad deze streek verwerft, begint ook met de volgende zin: "In de naam van de Vader en de Zoon en de Heilige Geest", en eindigt met de vaststelling van de akte "in het jaar van de menswording van ononde Venen geschriften en verslagen vinden wij dit weer terug. In de middeleeuwen en ook hierna was van democratie geen sprake. In deze streek beslisten de proosten over alles en ook in de rest van het land had de bevolking geen of weinig invloed op het bestuur.

Vandaar dat er geen verslagen te vinden zijn van organen welke te vergelijken zijn met onze huidige gemeenteraden.

OMWENTELING

In 1795 wordt het echter anders! Stadhouder Willem de Vijfde had op 17 januari het land verlaten en was naar Engeland vertrokken. Het oude bestel van de Verenigde Republiek maakte plaats voor de Bataafse Republiek en onder de leuze "Vrijheid, Gelijkheid en Broederschap" vond in Mijdrecht op 3 februari de eerste vergadering van de nieuw gekozen municipaliteit (gemeenteraad) plaats. De nieuwe volksvertegenwoordigers vergaderden praktisch elke dag in het toenmalige Rechthuis, waar Klaas Jansen kastelein was. Onder voorzitterschap van de substitutschout Jan Pieter Westervijk Forsborgh, de secretaris Hermanus Hensuma en de representanten van het volk Pieter Warmars, Elbert Kandelaar, Adrianus Verdam, Hendrik de Bruijn en Christoffel van den Bos werd op 14 februari 1795 als laatste agendapunt de invoering van een ambtsgebed aan de orde

gesteld. In het verslag van deze vergadering schrijft Hensuma: "En het gebed hetwelk ontworpen en goedgekeurd is, om bij het openen van elke vergadering te bidden, is van deelen inhoud: "Alwijs Opperwezen! Wij, die hier in de naam van het volk dezer plaats, tot de waarneeming hunner belangen vergadert zijn, smeeken ootmoedig: dat het U behaagen moge! Door Uwen Geest onze vermogens zodanig te verlichten en te versterken, dat wij dien plicht allesints getrouw kunnen vervullen. Amen". Tot zover het gebed dat voor de vergadering werd uitgesproken. De inspraak van het volk werd na de Bataafse Republiek steeds minder en met de inlijving bij Frankrijk kwamen de volksvertegenwoordigers helemaal niet meer bijeen. Vandaar dat het ambtsgebed in onbruik geraakte!

GEMEENTEWET VAN 1851

In 1851 voerde minister-president Thorbecke de gemeentewet in waarbij het functioneren van de gemeenten werd geregeld. Gemeenteraden werden ingesteld en door middel van een

reglement van orde konden de gemeenten bepalen op welke wijze binnen de door de wet gestelde voorwaarden kon worden vergaderd. Zo werd onder andere in het reglement van orde van de gemeente Wilnis bepaald dat de raadsleden met ontbloot hoofd aan de vergaderingen dienden deel te nemen. Kennelijk was het voorgekomen dat men de pet of de hoed ophield.

Na het instellen van de gemeenteraden werd nog niet direct de behoefte gevoeld om de vergaderingen met gebed te openen. Op 30 april 1895 doet het Mijdrechtse raadslid Engel, tijdens de rondvraag, het voorstel om de vergadering met gebed te openen en met dankzegging te sluiten. Op voorstel van burgemeester De Voogt wordt besloten om het college van burgemeester en wethouders hierover een advies te laten uitbrengen.

Het advies viel positief uit, waarna in de raadsvergadering van 3 september 1895 eenstemmig een door burgemeester De Voogt ontworpen openingsgebed werd vastgesteld.

Het openingsgebed is later gevolgd door een gebed dat bij de sluiting van de vergaderingen werd gebruikt en aanmerkelijk korter was. In latere jaren is de tekst, die oorspronkelijk vrij lang was, enigszins ingekort en aangepast aan het moderne taalgebruik.

Tot de samenvoeging van de gemeenten Mijdrecht, Wilnis, Vinkeveen en Waverveen is het gebed in de gemeente Mijdrecht gebruikt.

HET AMBTSGEBED IN VINKEVEENEN WAVERVEEN

Tijdens het korte bestaan van de gemeente Waverveen is, voorafgaand aan de raadsvergaderingen, nooit gebeden. Wel verordonneerden de Schout en de Gerechten van Waveren, Waverveen, Botshol en Ruige Wilnisse met goedkeuring van de heer PA. Gillis als heer van bovengenoemde gebieden en in opdracht van de Staten der Verenigde Provinciën, bij een door de secretaris Wickevoort Crommelin op 20 november 1774 ondertekende publikatie dat met ingang van de eerste zondag in januari 1775 op de scholen en in de kerken de nieuwe berijming van de psalmen diende te worden ingevoerd. Daar bleef het bij! In tegenstelling tot Mijdrecht werden de vergaderingen van het gerecht dus niet met gebed geopend. In Vinkeveen is het gebruik van het ambtsgebed slechts van korte duur geweest. Het werd ingevoerd in 1924 en in 1972 weer afgeschaft. Tijdens de raadsvergadering van 4 december 1923 pleitte het raadslid G.O. Verrips voor de invoering van een gebed en las een tekst voor. In de daarop volgende raadsvergadering van 15 januari 1924 stelt het college een tekst voor. De aanhef van de tekst gaf meteen al reden tot discussie. Het college stelde namelijk voor te beginnen met "Algenoegzaam Opperwezen", maar dit vond geen genade bij het raadslid Donicie die liever de aanhef wilde

van: "O, God". De heer Oussoren stelde toen voor "Almachtige God". Hierin konden alle aanwezigen zich uiteindelijk vinden. Enige maanden later, op 13 november 1924, werd ook bij de sluiting van de raadsvergaderingen een dankgebed ingevoerd. In 1927 werd bij een wijziging van het reglement van orde de tekst van het gebed gewijzigd. De reden waarom dit gebeurd is, is niet duidelijk. Tijdens de raadsvergadering van 27 april 1972 komt het college van burgemeester en wethouders met het voorstel om het ambtsgebed af te schaffen. De onkerkelijkheid en de sfeer waarin toen de beraadslagingen in de Vinkeveense raad plaats vonden gaven het college aanleiding om het gebruik van het ambtsgebed ter discussie te stellen. Uit de notulen van deze raadsvergadering blijkt dat hier een heftige discussie is gevoerd tussen de voor- en tegenstanders. Uiteindelijk ging de meerderheid van de raad met het collegevoorstel accoord en werd het gebed afgeschaft. Het voorstel van het toenmalige raadslid mevrouw Wesemant-Huy om, voorafgaande aan de vergadering, een minuut stilte te betrachten, werd eveneens verworpen.

WILNISEN OUDHUIZEN

Evenals in Mijdrecht werd tijdens de Bataafse omwenteling besloten een gebed te ontwerpen. Tijdens de volksvergadering van Wilnis en Westveen is hier toe op 16 mei 1795 besloten, maar uit geen van de geraad-

pleegde stukken blijkt dat hieraan ook uitvoering is gegeven. Men moet daarom tot 1911 wachten alvorens invoering plaats vindt. Tijdens de raadsvergadering van 28 november 1911 spreekt het raadslid Vis de wenselijkheid uit om de raadsvergaderingen in het vervolg met gebed te openen. In de daarop volgende raadsvergadering van 22 december 1911 werd het door burgemeester Van Baak voorgestelde gebed met algemene stemmen aangenomen. Tot het opgaan van Wilnis in de gemeente De Ronde Venen in 1989 is het ambtsgebed daar gehandhaafd.

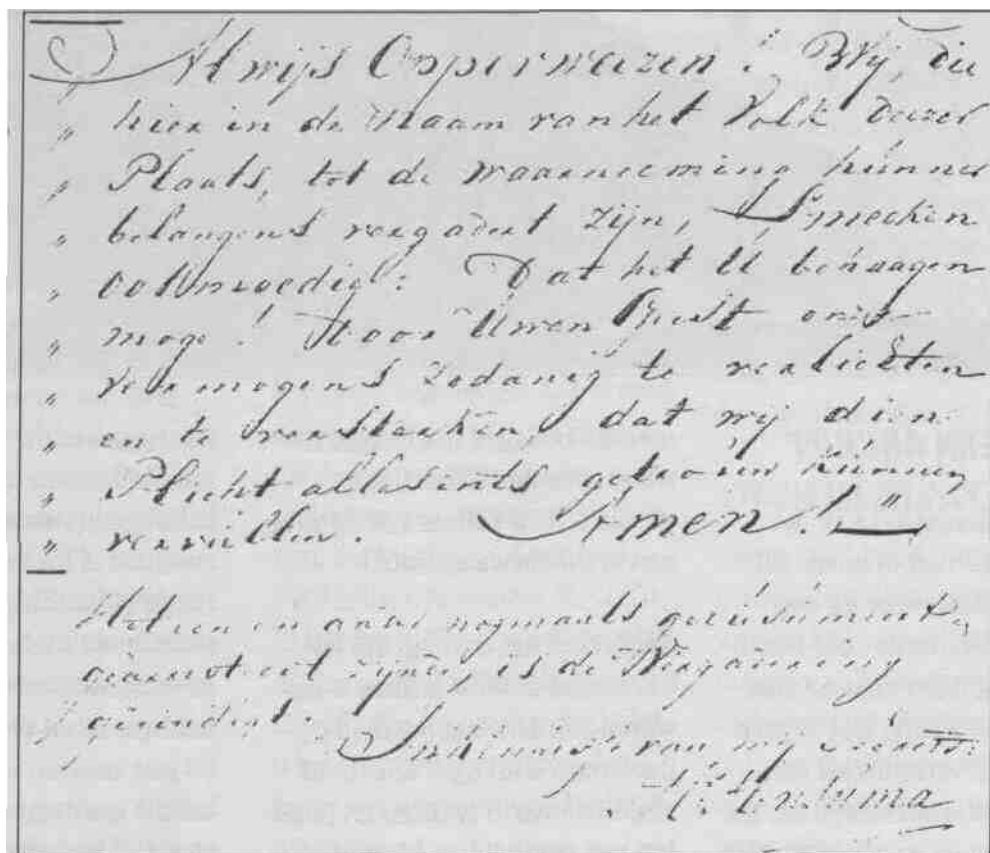
DE RONDE VENEN

Bij de totstandkoming van de nieuwe gemeente moest even-

eens een nieuw reglement van orde voor de raadsvergaderingen worden vastgesteld. Bij verschillende raadsleden ondervond de handhaving van het gebed toen weerstand. De meerderheid besliste echter voor handhaving. Op 18 oktober 1994 stelde het college van burgemeester en wethouders voor om het gebed af te schaffen en hiervoor in de plaats enige ogenblikken stilte in acht te nemen, omdat door vele raadsleden het gebed niet meer als zinvol werd ervaren. De kleine christelijke partijen verzetten zich hiertegen. Het mocht echter niet baten! En zo is de traditie die, wat Mijdrecht betreft, terugging tot 1795, verloren gegaan.

Geraadpleegde archieven
Archief van het Gerecht Mijdrecht, 1795;
Raadsnotulen Mijdrecht 30-04-1895 en 03-09-1895;
Oud archief Vinkeveen nrs. 1-9;
Raadsnotulen Vinkeveen 04-12-1923, 15-01-1924, 13-11-1924 en 27-04-1972;
Enquête ambtsgebed van de Doctor Abraham Kuypers stichting aan de gemeente Vinkeveen d.d. oktober 1947 en 06-02-1956;
Notulen en resoluties Oud archief Wilnis en Westveen register nr. 1-4;
Notulen B&W Wilnis 15-12-1911 en Raadsnotulen Wilnis 22-12-1911.

Kopie uit het resolutieboek van het gerecht Mijdrecht van 1795, inv.nr. 2.

Het gemeente-archief

door Ton Hagen

Vele leden van de historische vereniging bezochten op 8 november de speciaal voor hen georganiseerde open archievenavond in het kader van de overbrenging van de bibliotheek van de vereniging naar het gemeentehuis. Het vele materiaal was voor velen een verrassing en werd ook met veel interesse bekeken. Het leek me goed voor de leden, die deze avond niet bezocht hebben, een artikeltje over het gemeente-archief in de Proostkoerier te plaatsen.

WAT IS EEN ARCHIEF

Zonder papierwinkel kan de maatschappij niet draaien. Dit geldt niet alleen voor de overheid, maar eveneens voor bedrijven, verenigingen en voor elke burger afzonderlijk. Het is geen kenmerkend verschijnsel van vandaag; het is al eeuwen zo. De papieren van de overheid worden

meestal bewaard in een aparte ruimte, veilig achter slot en grendel. Zo'n ruimte noemt men een archiefbewaarplaats.

Aangezien het onmogelijk en bovendien zinloos is alles te bewaren worden veel overbodige papieren vernietigd. Alleen die stukken waarin rechten en plichten van overheid en burgers

vastliggen of die van groot cultureel, historisch of administratief belang zijn, worden bewaard. De overheid is hierbij aan bepaalde regels gebonden, die vermeld staan in de Archiefwet uit 1962. In deze wet staat ook dat de overheidspapieren die ouder zijn dan 50 jaar moeten worden overgebracht naar een archiefbewaarplaats. Na overbrenging zijn deze

stukken in principe openbaar, dat wil zeggen dat iedereen ze kosteloos mag raadplegen.

De beheerder van zo'n bewaarplaats, de archivaris, moet er voor zorgen dat deze stukken toegankelijk zijn en in goede staat verkeren. Het toegankelijk maken geschiedt door het inventariseren (ordenen en beschrijven). Doordat de stukken in depots worden opgeborgen die voldoen aan bepaalde eisen van brandveiligheid en klimaatbeheersing, blijft de staat waarin zij verkeren zo goed mogelijk behouden.

WAT DOET HET GEMEENTE-ARCHIEF

Het gemeente-archief beheert de archieven van de gemeenten Abcoude en De Ronde Venen ouder dan 20 jaar. Daarnaast beheert het gemeente-archief enkele gedeponeerde archieven: archieven van plaatselijke verenigingen.

Het archief beschikt ook over een verzameling beeldmateriaal (foto's, dia's, prenten, kaarten, etc.) en een bibliotheek. Behalve het beheren van deze archieven en verzamelingen verstrekt het archief ook inlichtingen, zowel mondeling (op de studiezaal) als schriftelijk. Dit gebeurt bijvoorbeeld in antwoord op vragen van het gemeentebestuur, overheidsinstellingen en van particulieren.

Tenslotte organiseert het archief activiteiten die ten doel hebben

een zo breed mogelijk publiek kennis te laten nemen van de geschiedenis van Abcoude en De Ronde Venen en van het materiaal dat het gemeente-archief beheert.

DE ARCHIEVEN

Zodra gemeentelijke archiefstukken ouder dan 20 jaar zijn, worden ze -in principe- overgebracht naar het gemeente-archief. Momenteel gaat het om de archieven van Abcoude tot en met 1970 en de rechtsvoorgangers van De Ronde Venen, te weten Mijdrecht, Vinkeveen en Waverveen en Wilnis tot en met 1970.

Ook kunt u in de archiefbewaarplaats de registers van de burgerlijke stand vanaf 1811 en de bevolkingsregisters vanaf 1850 vinden.

Behalve overheidsarchieven worden ook enkele particuliere archieven beheerd. Tot deze categorie behoren bijvoorbeeld archieven van plaatselijke politieke partijen. Het is de bedoeling in de nabije toekomst in deze een actief acquisitiebeleid te voeren. Met andere woorden: Dié archieven verzamelen die van plaatselijk historisch belang zijn, zoals archieven van kerkgenootschappen, verenigingen, bedrijven, particuliere personen. Mocht u in het bezit zijn van een archief of van ander historisch materiaal betreffende het werkgebied, dat u bereid bent af te staan, dan hoort het gemeente-archief dat graag van u.

DE BIBLIOTHEEK EN ATLAS

Het gemeente-archief beschikt over een kleine bibliotheek. Daarin opgenomen zijn boeken, rapporten, scripties, dissertaties, krantenknipsels, etc., variërend van plaatselijk, regionaal, provinciaal en ook landelijk belang op het gebied van de geschiedenis. Momenteel betreft het 550 uitgaven. Gezamenlijk bevat al dit materiaal een schat aan interessante gegevens. Getracht wordt deze collectie steeds uit te breiden. Van de bibliotheek is een catalogus vervaardigd, die de hand wil reiken aan degenen die zich willen oriënteren op de geschiedenis van met name Abcoude en De Ronde Venen.

De atlas bestaat uit een verzameling beeldmateriaal van Abcoude, Mijdrecht, Vinkeveen en Waverveen en Wilnis. Veel van dit materiaal is niet beschreven en geordend. Het is de bedoeling in de atlas ook op te nemen films, videobanden en geluidsbanden, die een relatie met Abcoude en De Ronde Venen hebben. Daarvan is thans een kleine verzameling aanwezig. De collecties van de atlas breidt zich ondermeer uit door schenkingen en aankopen.

VRIJWILLERSWERK

Momenteel heeft binnen het gemeente-archief prioriteit het wegwerken van achterstanden in saneren en inventariseren van archieven van de gemeente-archieven van Mijdrecht, Vinkeveen en Waverveen, Wilnis en Abcoude.

Voor andere dringend gewenste werkzaamheden is momenteel onvoldoende tijd. De collectie beeldmateriaal bijvoorbeeld dient dringend beschreven en toegankelijk gemaakt te worden. Nu al is vaak onbekend wie of wat er op foto's staat. Weet u veel van vroeger van uw woonplaats, dan bent u van harte welkom voor het helpen beschrijven van de collectie.

Het klapperen van registers van de burgerlijke stand en bevolkingsregisters met behulp van de computer staat ook hoog op het Verlanglijstje. Het zal veel tijd-winst opleveren voor zowel genealogen als de archivaris. Wilt u vrijwillig hieraan meewerken, meldt u zich dan bij de archivaris.

DE STUDIEZAAL

Op de studiezaal van het gemeente-archief kunt u de archieven en verzamelingen persoon-

lijk raadplegen, zonder dat daar kosten aan verbonden zijn. Alleen voor informatie die het archief schriftelijk verstrekt, zijn onderzoekskosten verschuldigd. Op uw verzoek wordt datgene wat u wilt inzien of bestuderen uit het depot gehaald.

Het gemeente-archief leent geen stukken uit. Wel kunt u fotokopieën laten maken. De kosten hiervan worden in rekening gebracht.

In de studiezaal zijn tevens aanwezig de bibliotheekcatalogus, de inventarissen van de archieven van Wilnis tot en met 1939 en Mijdrecht over de periode 1941-1960, folders en tijdschriften. De archivaris is te allen tijde bereid u te helpen bij archiefonderzoek en inlichtingen te verstrekken over de geschiedenis van Abcoude, Mijdrecht, Vinkeveen en Waverveen en Wilnis.

Bent u inmiddels nieuwsgierig geworden naar al dit materiaal van het gemeente-archief? Of is uw belangstelling gewekt voor een bepaald facet van de plaatselijke historie? Komt u gerust langs. U bent van harte welkom! De studiezaal is in principe geopend van maandag 13.30 tot 16.30 uur, dinsdag t/m donderdag van 8.30 tot 12.30 uur en van 13.30 tot 16.30 uur en vrijdag van 8.30 tot 12.30 uur. Het is wel noodzakelijk een telefonische afspraak te maken. Het telefoonnummer van de archivaris is 02979-91655. Voor leden van de historische vereniging is het gemeente-archief ook dinsdagavond van 19.30 uur tot 22.00 uur geopend.

Nu al is vaak onbekend wie of wat er op foto's staat. Weet u veel van vroeger van uw woonplaats, dan bent u van harte welkom voor het helpen beschrijven van de collectie.

Het recht van de dertiende penning (I)

door Hans Toll

*Die hier dit land koopt zij bedacht
Dat hier nog altijd is van kracht
Een recht uit den ouden pruijentijd
Waardoor de landbouw schade lijdt
De naam van dit gehate recht
Is Penning XIII, ik heb gezegd.*

Een gedicht dat landeigenaar Jan van den Berg uit Baambrugge in lang vervlogen tijden schilderde op een bord op een stuk land aan 'de Krom' te Baambrugge, nadat hij een proces over de dertiende penning verloren had.(1)

INLEIDING

Wij kennen in ons huidige Burgerlijk Wetboek een gesloten systeem van allerlei zakelijke rechten. Naast de bekende zakelijke rechten, waarmee wij vandaag de dag te maken kunnen krijgen, zoals erfpacht, vruchtgebruik, pand en hypotheek, zijn er ook nog oude zakelijke rechten van vóór de codificatie van het Burgerlijk Wetboek in 1838, die onder andere op grond van art. 1 van de Overgangswet 1829 (2) nog steeds van kracht zijn. Over het algemeen leiden deze oude zakelijke rechten, zoals bijvoorbeeld poot-, weide-, vis-, veer- en stuwrechten, rechten van eendenkooi (3) een sluimerend bestaan en veelal zijn dan ook alleen de direkt betrokkenen

van het bestaan van zo'n oud zakelijk recht op de hoogte. Bij tijd en wijle komen de oude zakelijke rechten echter wel in de openbaarheid. Dat gebeurde in 1982 met het recht op de dertiende penning. Op 10 maart van dat jaar diende de toenmalige minister van Justitie De Ruiter een wetsontwerp tot afschaffing van dit recht in.(4)

In de Memorie van Toelichting bij dit wetsontwerp staat: "Het recht van de Dertiende Penning is een zakelijk recht, krachtens hetwelk de rechthebbende aanspraak kan doen gelden op een dertiende deel, dit is circa 7,7 ten honderd, van de prijs bij verkoop van - onbebouwd - onroerend goed of water. Het recht bestaat in de provincie Utrecht, met name in de locaties Abcoude, Baambrugge, Vinkeveen en Kamerik. Het recht van de Dertiende Penning dateert uit de vroege Middeleeuwen...".(5) Uit deze beschrijving kunnen we concluderen dat het recht van de XIIIde Penning een casuele verplichting is, dat wil zeggen dat zij telkens weer verschuldigd is

als het onroerend goed verkocht wordt. De Hoge Raad heeft in 1969 en in 1975 (6) en ook in de vorige eeuw (7) al het zakelijke karakter van het recht aanvaard. Daarmee is de Hoge Raad bij zijn standpunt gebleven(8) dat het recht van de XIIIde Penning geen 'heerlijk' recht is dat bij de Staatsregeling van 1798 is afgeschaft.

In het jaarboekje 1970 van het Oudheidkundig Genootschap "Niftarlake" heeft de Amsterdamse advocaat Mr. L. Hardenberg, die enkele proefprocessen heeft gevoerd tegen de zgn. Groep Star Busmann, in een Voorstudie enige beschouwingen gepubliceerd onder de titel 'Handwissel en Dertiende Penning'(9): "Een deel van het vroegere Niftarlake (= het latere Nederkwartier, de Vechtstreek) onderscheidt zich door een rechtsvraag die niet alleen hier te lande in die vorm nergens anders voorkomt, maar waarschijnlijk wel de oudste kwestie is, waarover nog steeds geprocedeerd wordt." (4) Over dit unieke feodale juridische relict is al heel wat gedis-

cussieerd. Niet verwonderlijk! Voor wie een stukje grond koopt en afrekent met de verkoper, komt de heffing op basis van de dertiende penning heel onrechtvaardig over. Maar de gronden waarop de houders van het recht van de dertiende penning hun aanslag baseren, zijn in principe rechtmatig. Dit heeft het hoogste gerechtshof van Nederland in 1975 nog eens duidelijk bevestigd. Dit neemt niet weg dat de wijze waarop de hoogte van het te heffen bedrag wordt bepaald en het feit of een stuk grond al of niet met dat recht is bezwaard voor een leek veelal niet te achterhalen is.

G. van Kampen zegt hierover: "Het recht van de XIIIe Penning is omgeven met een waas van geheimzinnigheid. Wettelijke bepalingen bestaan er niet, behalve dan het eerder genoemde Wetsontwerp (4), noch handleidingen of commentaren. Door de administrateurs van het recht is er nog nooit over geschreven en bij de heffing van het recht wordt over het recht verder niets meegedeeld (bijvoorbeeld door middel van voorlichtingsfolders). Lijsten van of plattegronden met de bezwaarde percelen zijn niet verkrijgbaar, terwijl door kadastrale wijzigingen en gedeeltelijke afkoop zeer onoverzichtelijk is geworden welke percelen nu met het recht belast zijn. Het gevaar van rechtsonzekerheid en rechtsongelijkheid dat op deze manier ontstaat was voor de minister van Justitie aanleiding om eerder genoemd wetsontwerp in te dienen." (9)

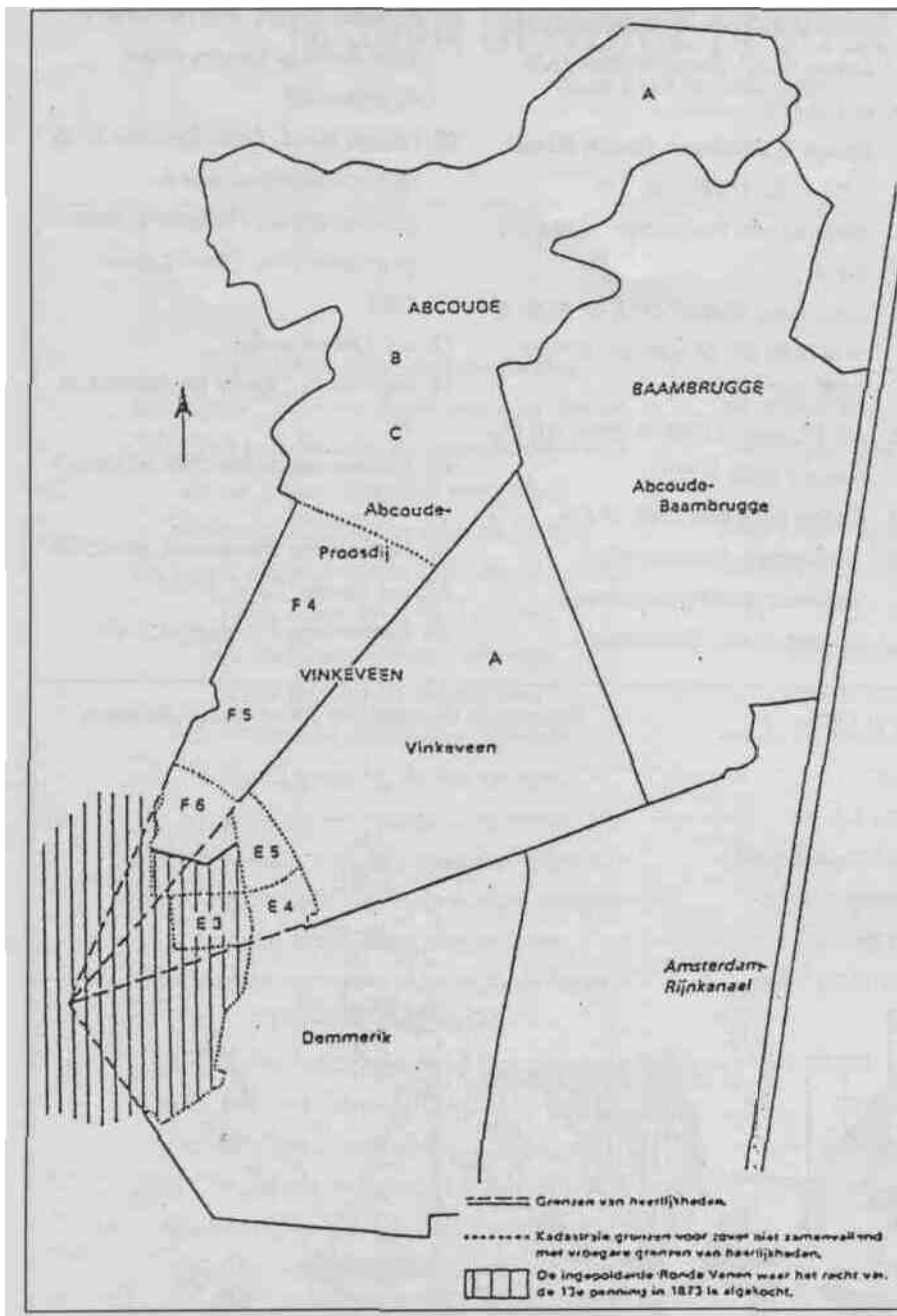
Het recht van de dertiende penning komt in ons land alleen voor in de provincie Utrecht. Vinkeveen, een deel van de vroegere gemeente Vinkeveen en Waverveen, dat later met Mijdrecht en Wilnis weer op zal gaan in de gemeente De Ronde Venen, is een van de gebieden waar dit recht nog voorkomt. Ook in de voormalige gemeenten Abcoude-Proosdij en Abcoude-Baambrugge (op 1 mei 1941 samengevoegd tot de gemeente Abcoude) en in Kamerik-Houtdijk komt het recht nog voor. Door een grenswijziging waarbij een gedeelte van Abcoude naar Loenen ging kreeg ook Loenen ermee te maken en het recht onder Kamerik komt door ruilverkaveling nu ook voor in de gemeenten Harmelen en Kockengen. Wij zullen ons beperken tot het recht van de dertiende penning in Vinkeveen.

ONTSTAAN VAN DE DERTIENDE PENNING

In de tijd dat handwissel en recht van de dertiende penning zijn ontstaan, was met name het waterrijke gebied van de Hollands-Utrechtse laagvlakte nog zeer dun bevolkt. Het was een ruig gebied, bedekt met woeste grond, wildernis en veenmoerassen. Vanaf de tiende eeuw doet zich in Europa, maar vooral in het westen, een bevolkingsexplosie voor. Er ontstaat dan grote behoefte aan landbouwgronden en deze vraag heeft weer geleid tot de zogenaamde 'grote ontginningen'(10). De openleg-

ging van deze streek in de Hollands-Utrechtse laagvlakte vond waarschijnlijk plaats tussen de elfde en dertiende eeuw. Nu beschikten koningen en keizers in die tijd over verschillende rechten, rijksrechten of regalia. Zo hadden zij onder anderen het recht op de goederen zonder eigenaar, uit welk recht (regaal) weer het wildernisregaal is voortgekomen, het recht op duinen en andere woeste gronden. Om het rijk te kunnen besturen gaf de keizer, omdat hij over te weinig ambtelijke bestuurders beschikte, regalia uit in leen (feodum) aan leenmannen. Zo gaven de graaf van Holland en de bisschop van Utrecht, die als leenmannen het wildernisregaal in deze regio in handen hadden, stukken onontgonnen land uit aan boeren-kolonisten. Immers..., rechtmatige ontginning kon alleen plaatsvinden als de soeverein daar toestemming voor had gegeven (11). Zonder deze 'vestigingsvergunning' zou de kolonist vanaf het begin volkomen rechteloos zijn geweest want "in een juridisch niet georganiseerd gebied zijn noch publiek- noch privaatrecht van kracht" (12).

Als nu een kolonist zijn stuk grond wilde verkopen, dan was het ook voor de leenman, in dit geval de bisschop van Utrecht, erg belangrijk wie de nieuwe eigenaar zou worden. Immers... grondgebied gaf stemrecht. De komst van een ongewenste vreemde eend in de bijt wilde de leenheer zo veel mogelijk voor-

De grenzen van de vroegere heerlijkheden Abcoude-Proosdij, Abcoude-Baambrugge, Vinkeveen en Demmerik. Met kapitale letters zijn de namen en secties van de huidige kadastrale gemeenten aangegeven. (13)

komen. Daarom had hij het recht om de binnen zijn gebied gelegen gronden, die door de boer verkocht werden, over te nemen tegen de prijs die de koper er voor wilde betalen. De heer had zo een zeer effectieve manier om koop en verkoop van alle landerijen, gelegen binnen zijn gebied, te controleren. Het

ligt echter voor de hand dat dat de heren slechts incidenteel gebruik maakten van dit 'heerlijk recht van nacoop of naasting', maar het is ook begrijpelijk dat het de grondeigenaren zelf wel wat waard moet zijn geweest als de landsheer inderdaad geen gebruik van dat recht wenste te maken (14). Zo kwamen er in

veel streken in ons land allerlei gewoontes voor om, tegen betaling van een vaste prestatie, toestemming van de heer te krijgen om onroerend goed te mogen verkopen. De vergoeding voor het mogen 'verwisselen van hand' van grond werd 'handwissel' genoemd. Er waren allerlei vormen mogelijk: soms was het een gift in natura, bijvoorbeeld een ham (15), maar gewoonlijk was het een som gelds. Was de handwissel betaald, dan hoefde de nieuwe eigenaar niet meer bang te zijn dat de heer zijn eigendom nog zou kunnen naasten. Levering van handwissel geschiedde ten overstaan van het gerecht en er zijn voorbeelden bekend van transporten die geen doorgang konden vinden eer aan de schout de kwitantie was getoond, waarin de ambachtsheer verklaarde dat aan hem de handwissel was voldaan. De handwissel was trouwens alleen verschuldigd bij koop en daarmee te vergelijken transacties en dus niet bij vererving; dan bleef het stuk grond immers 'in de familie', wat in die oude buurtschappen en rechtskringen voldoende waarborg was dat er zich geen vreemdelingen zouden gaan vestigen (16).

Geschreven bronnen die alleen maar tot doel hadden de oorsprong en de functie van de handwissel uit te leggen en toe te lichten zijn er tot nu toe niet gevonden en we moeten ons dan ook afvragen of er wel een middeleeuwse jurist is geweest die het noodzakelijk heeft gevonden dit recht van handwissel syste-

matisch te beschrijven.

In de volgende Proostkoerier zal ik nader ingaan op geschreven bronnen waarin gesproken wordt over 'handwissel'. Daarna komt de dertiende penning, een heel aparte vorm van handwissel.

NOTEN

1. Vliet, N. W. van. *Het recht van den dertienden penning; Jaarboekje van de Vereeniging van Directeuren van Hypotheekbanken*, 1936.
2. *Staatsblad van 16 mei 1829, nr. 29.*
3. Ketelaar, F.C.J., *Oude zakelijke rechten, vroeger nu en in de*

toekomst, Zwolle. *Universitaire Pers Leiden* W.E.J. Tjeenk Willink 1978, p. 154-268.

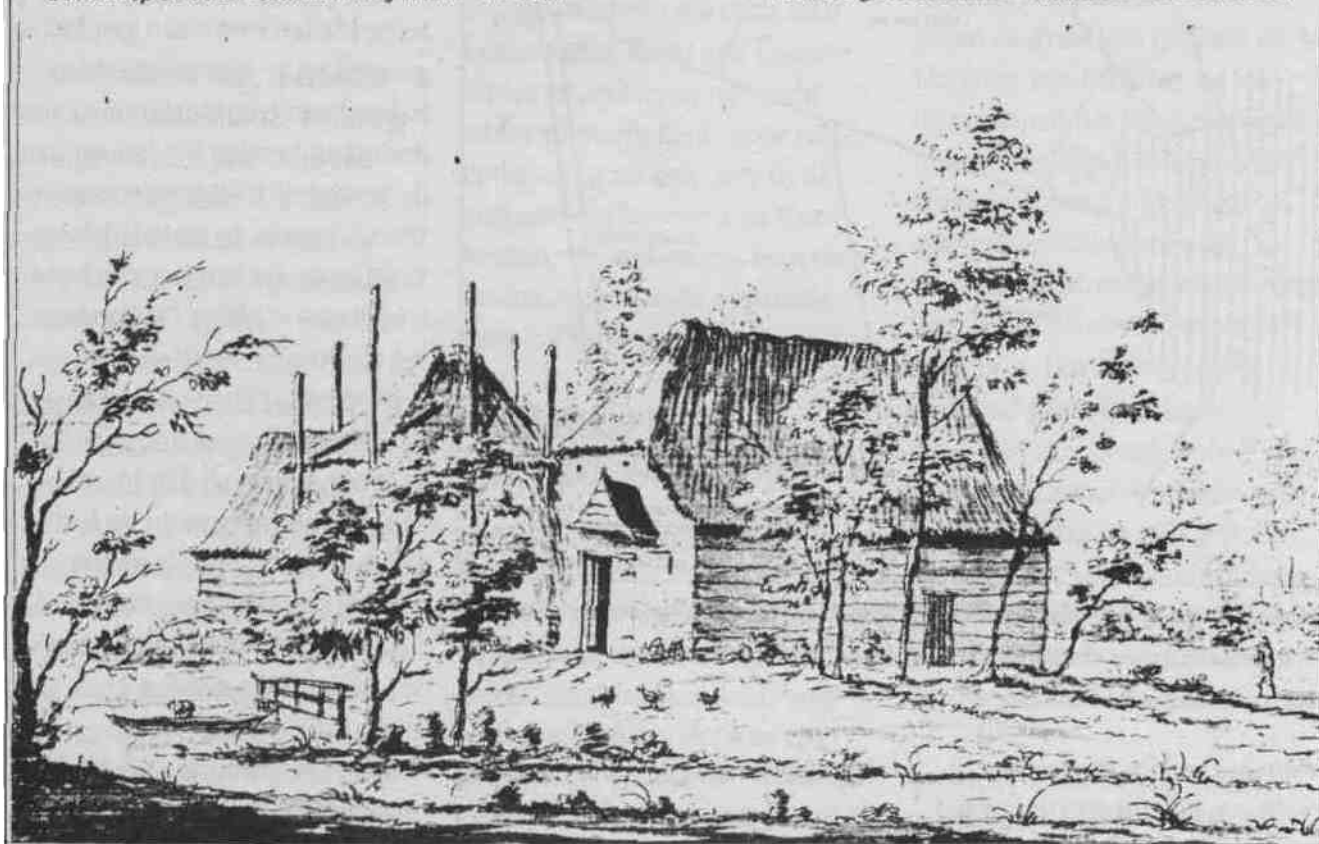
4. *Bijlage Handelingen Tweede Kamer 1981-1982, 17344, nrs. 1-3.*
5. *Memorie van Toelichting, 17344, nr. 3.p.4.*
6. *Hoge Raad 25 april 1969, NJ1970, 3 m.n. H.R.; HR 10 oktober 1975 NJ 1976, 567*
7. *HR 17 januari 1868, W 2976; HR 17 januari 1868, W2977.*
8. *Anders HR 4 juni 1843, W 410*
9. *Hardenberg, Handwissel en dertiende penning (voortaan aangeduid met 'handwissel').*

9. *Kampen, G. van. Het recht van de XIIIe Penning. Uit: Ars Aequi, december '82.*

10. *Linden, H.v.d., Cope, Bijdrage tot de rechtsgeschiedenis van de openlegging der Hollands-Utrechtse laagvlakte. Diss. Utrecht, Assen 1955.*
11. *V.d. Linden, p. 81*
12. *Immink, P; 'Recht' en 'Historie, p. 18.*
13. *Ketelaar, Oude zakelijke rechten, p. 208.*
14. *Hardenberg, Handwissel, pp. 28/29.*
15. *V.d. Linden. Cope, p. 193*
16. *Hardenberg, Handwissel, p. 30*

Gezicht op de buurt Demmerik bij Wilnis" in 1729.

Tekening in Oostindische inkt door L.P. Serrurier.

Het gehucht Dommerik zou in oude tijden gesticht zijn door Denen, die samen met de Noormannen voor lange tijd nederzettingen in dit gebied bewoonden. In de 9de eeuw zou het dorp, samen met Abcoude, Ankeveen, Vinkeveen en andere nederzettingen een heerlijkheid hebben gevormd. Deze heerlijkheid tussen Amstel en Vecht bestreek hoogstwaarschijnlijk het gehele gebied waar het recht op de dertiende penning geldt of heeft gegolden. Deze heffing van de 13de penning is een unieke belasting op de koop van grond, die men behalve in dit oude Nederlandse Noormannengebied alleen nog aantreft op een tweetal Engelse Kanaaleilanden (Guersney en Sark) die vroeger deel uitmaakten van het door Noormannen gestichte rijk Normandië, waar dit recht tot aan de Franse revolutie eveneens inheems was.

10 JAAR HISTORIE IN VOGELVLUCHT

Door Theo De Schrijver

Het was in drie- of vierentachtig
dat schout Haitsma dacht, wel allemachtig.
Volgend jaar bestaan we negenhonderd jaar
en we hebben nog niets voor elkaar.

Kijk, om te beginnen naar de historie,
we weten amper iets van Mijdrecht's glorie.

Doch ineen' wist hij 't meleen,
zijn oude standplaats Nijeveen.

Daar had hij bij 't eerste licht
de historische vereniging opgericht.

Terstond greep hij de pen ter hand
en plaatste een oproep in de krant.

Al ras melden zich een twaalftal leden aan
en kon men tot een voorlopig bestuur overgaan.

Hierbij hoefde men niet te lossen,
het werden mevrouw Jacobs en de heren

De Wit en Cnossen.

Het aantal leden groeide tot twintig aan,
en met besloot de uildaging aan te gaan.

Nu werd een definitief bestuur gekozen,
Jan Brugmans, als voorzitter, zat op rozen.

Mevrouw Jacobs werd onze secretaresse
en had voor historie veel interesse.

Max Cnossen als vice-voorzitter was ook niet mis,
hij had liefde voor zijn dorp en geschiedenis.

Adriaan Stam mocht de financiën beheren,
iets wat hij bij de Rabobank had kunnen leren.

Begin vijfentachtig kwam De Schrijver, uit de
Belgische natie,

als bestuurslid van de werkgroep documentatie.

En zie.....

het groeide en groeide, het was niet meer te stuiten,
belangstelling uit de regio en ver daar buiten.

Toen kwam de eerste opgraving in de Dorpsstraat,
het huis van Alblas en de Liefde, 't verkeerde in
slechte staat.

Vijf archeologie-studenten hielpen nu,
tesaam met drs. Wynia van de VU.

In de derde laag werd het vroegst dateerbare
materiaal aangetroffen

en dat was wat je noemt echt boffen.

Dorpelingen keken toe, achter hekken en ramen,
of er nog vondsten uit de putten kwamen.

En toen opeens, een harde schreeuw,
kijk! proto-steengoed uit de dertiende eeuw.

Wat schout Haitsma indertijd schreef en zei:

" 't moet uitgaan van de burgerij",
daarin heeft hij gelijk gekregen,

voor onze vereniging was 't een zegen.

Proefschriften, kaarten, folianten,
aktes, foto's, oude kranten.

Al dit moois van broer en zus
gleden door mijn brievenbus.

Tot slot wil ik u danken voor uw ijver
en de groeten van Theo De Schrijver.

Gezouten bonen

door Toon Kolenberg

Geuren kunnen herinneringen oproepen aangaande vroeger beleefde situaties. Soms is het signaal zwak en kan men het niet goed thuis brengen of heeft men de hulp van anderen nodig, in de hoop dat die met de geur van dat moment dezelfde ervaring hebben.

Dit najaar liep ik over de Kanaalstraat in Utrecht, richting station. De vele Turkse en Marokkaanse groentewinkels, die daar nogal kort op elkaar zitten, hadden hun waar ruim vóór hun pand uitgesteld. Het is een handel van traditionele Hollandse groente en fruit, vermengd met nogal exotisch uitziende andere producten. Tijdens het voorbijlopen, op die mooie najaarsdag, trof mij een geur die ik in jaren niet beleefd heb. Ik bleef staan en wist gelijk wat er in mij werd losgemaakt: in gedachten liep ik weer op de groenteveiling in Vinkeveen. Ook daar was een concentratie van diverse geuren groente en fruit. Als jongen ging ik vaak mee met ome Jan die een praam, afgeladen met tuinproducten, via de Geuzensloot en Ringvaart, al bomend en later met een 'Seagull' naar de veiling bracht. Ome Jan 'tuinde', samen met zijn broers Bas en Teun Kolenberg.

Over deze groenteveiling en de tuinbouw rondom Vinkeveen is veel te vertellen. Na de veiling konden kopers en verkopers in de kantine van het veilinggebouw nog wat napraten en de sterke verhalen zullen daar ongetwijfeld de ronde gedaan heb-

ben. Maar niet alleen de sterke verhalen zijn interessant, ook de dagelijkse beslommeringen rondom het tuindersleven mogen niet verloren gaan.

Een verhaal, wat ik van mijn vader hoorde, was het volgende. De enorme hoeveelheid bonen die elke zomer weer aangevoerd werd, met vaak grote pieken, bracht het veilingbestuur op het idee om een deel van deze bonen niet te veilen maar om ze in te zouten. De gedachte daarachter was, dat een deel van de aanvoer zo voorlopig aan de markt wordt onttrokken wat hopelijk de prijs van het wel te veilen deel zou doen stijgen. Maar daar rekende men eigenlijk niet zo op. Nee, het zouden de ingezouten bonen moeten zijn die in de winter, als de groente schaars is, het schip met geld naar Vinkeveen zouden halen. Nu weet ik niet of de Coöp. Groenteveiling deze bonen zelf conserveerde of dit door een kundig bedrijf liet doen, maar wel begreep ik dat het hele bonenproject niet zo'n succes was, want...

Op de eerstvolgende ledenvergadering werden er, nog steeds volgens mijn vader, vragen gesteld aangaande de wintervoorraad bonen en het was de Vinkeveense

tuinder Roei de Rijk die dat op zijn manier deed: "Mijnheer de voorzitter, hoe zit het met die ingezouten bonen? Worden die nog verkocht of moeten we die zelf opvreten?"

Hoe het met die bonen afgelopen is, weet ik niet. Wel is zeker dat het experiment niet herhaald werd. Misschien zijn ze, om in de stijl van de vragensteller te blijven, inderdaad door de tuinders zelf opgevretten. Is er misschien nog een 'oude' tuinder bij wie de bel, de veilingbel die bij het begin van de veiling te horen was, gaat rinkelen en die het wel weet?

Bij de foto heeft Toon Kolenberg vragen die door lezers van de Proostkoerier mogelijk beantwoord kunnen worden.

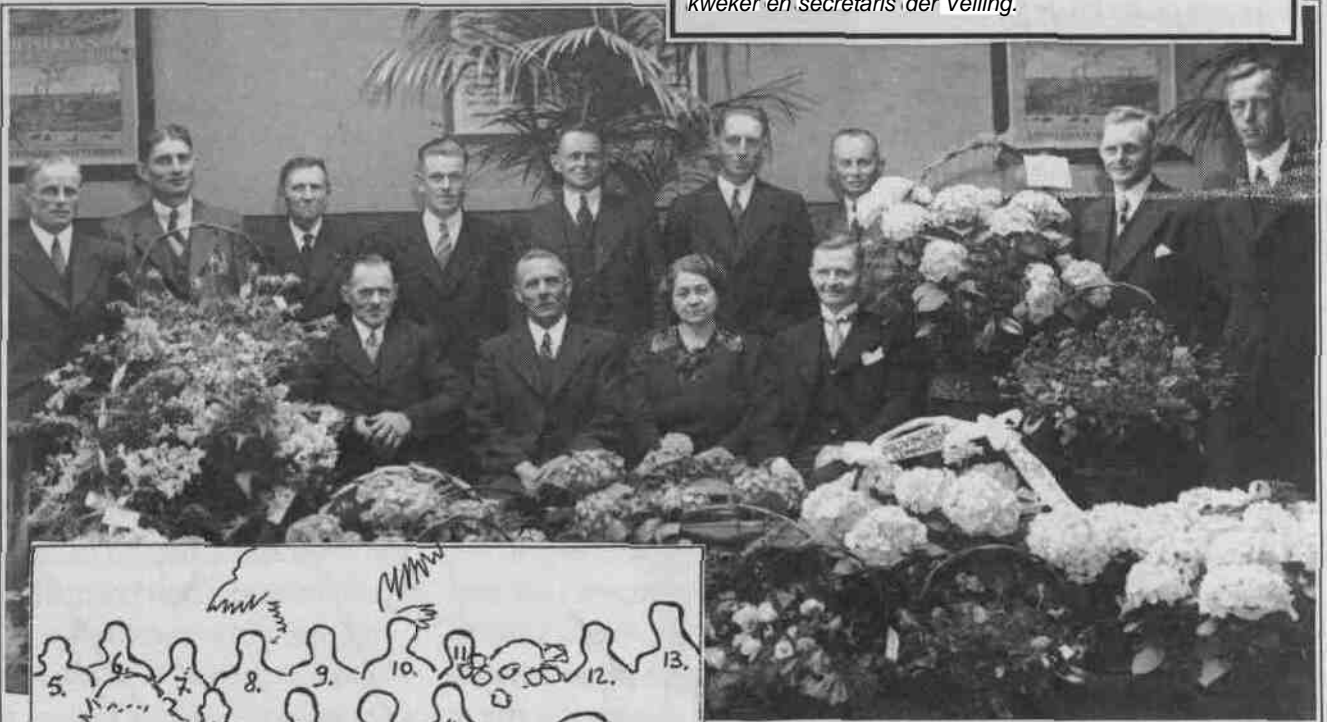
Ook kent Toon Kolenberg niet alle namen.

Graag reacties naar redactie-commissie Proostkoerier, p/a J.P.M. Toll, Conincksmeer 20, 3645 WG Vinkeveen.

Tel. 02972 -64422.

Foto van de inzending van de afdeling Groenten van de Coöp. Groente Veiling te Vinkeveen bij de opening van de Nieuwe Veiling te Roelofarendsveen.
Deze stand is gemaakt door de heer D. van Senten, kweker en secretaris der Veiling.

Deze foto werd gemaakt ter gelegenheid van een jubileum.
Was dat:
a. van de Coöp. Groenteveiling Vinkeveen;
b. van de voorzitter Kees Mooy;
c. van de boekhouder P. van Zwieten.

Zittend van links naar rechts: 1.?; 2. Cees Mooy sr.; 3. Mevr. van Zwieten; 4. Pief van Zwieten sr.;
Staand van links naar rechts: 5. Teun Kolenberg; 6. Daan van Senten; 7. ?; 8. ?; 9. Jan de Wit; 10. ?; 11. Jan Kolenberg; 12. Lou Koster; 13. ?

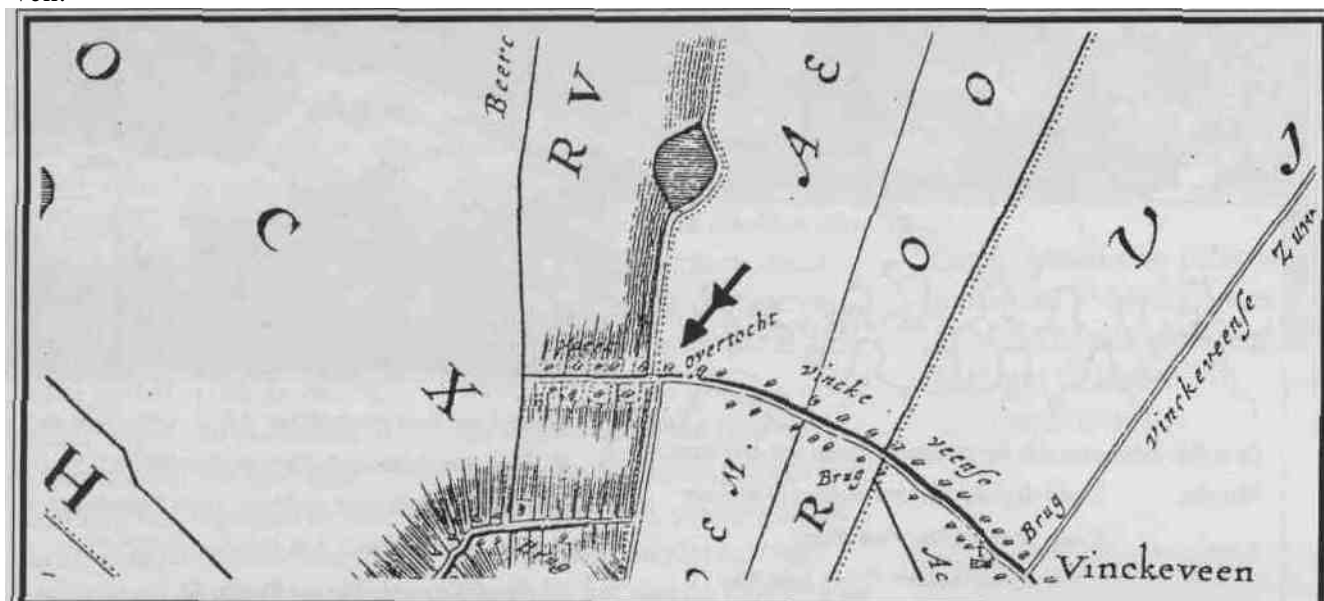
Grenspalen in de Ronde Venen

door Herman Lefers

Na de publikatie van mijn artikel in de Proostkoerier van september 1994, 9de jaargang nr. 2, bereikte mij nog een foto van een helaas verdwenen grenspaal. Het betreft een antieke paal die heeft gestaan aan het westelijk einde van Achterbos in Vinkeveen. Deze paal gaf de scheiding aan tussen de gemeenten Waverveen en Vinkeveen voordat die gemeenten in 1841 werden samengevoegd en ook voor 1819, toen Waverveen werd gevoegd bij de provincie Utrecht. Deze grenspaal gaf dan ook de grens aan tussen Utrecht en Holland, want de splitsing van Holland in een noordelijk en een zuidelijk deel vond plaats bij de Grondwetswijziging van 1840. De paal heeft nog jaren in Achterbos gestaan tot hij bij een wegconstructie is verdwenen. Wij zouden gaarne meer weten over deze paal en, wat nog veel belangrijker is, waar hij is gebleven.

Verdwenen grenspaal in Vinkeveen

Oorlogsvluchtelingen beleven zwerftocht door Wilnis opnieuw.

door Marjan Sterenborg
artikel uit Utrechts Nieuwsblad

Vijftig jaar geleden, in oorlogstijd, kwam een groep evacués uit Milsbeek onder Nijmegen aan in het Parochiehuis Mijdrecht/Wilnis. De groep werd daar verdeeld onder de boeren in de omgeving. Zes ervan gingen met paard en wagen naar de Geerkade in Wilnis, waar de families Van Schie en Korrel woonden, die de vluchtelingen moesten opnemen. Op initiatief van de familie Korrel werd de tocht op 7 november, precies vijftig jaar later, nog eens overgedaan met de dames Peters (75 jaar) en Van Dijck (78 jaar), de enige nog in leven zijnde evacués van toen. Zoon Jan Peters, die bijna 50 jaar geleden op de Geerkade geboren werd, was er ook bij.

Een zwerftocht van ruim drie weken leidde de familie Peters en Van Dijck uit Milsbeek 50 jaar geleden uiteindelijk naar de Geerkade in Wilnis. Niets hadden zij kunnen meenemen van huis en ook wisten ze gedurende hun vlucht totaal niet waar deze zou eindigen.

"We moesten van de Duitsers weg uit onze huizen, omdat die in de frontlinie lagen. Bombardementen waren er rondom ons heen. Met een geweer in de aanslag kwamen de Duitse militairen aan de deur en binnen enkele minuten moesten we vertrokken zijn", zegt mevrouw Van Dijck. Kostbare spullen werden nog gauw in de grond begraven, maar het toezien oog van de Duitse militair maakte dat zij niet veel hoop hadden de spullen ooit nog weer terug te zien.

VOETTOCHT.

Lopend vertrokken zij, waarbij de mannen een kar trokken waarop de ouderen zaten. De voettocht ging over Duitsland en België. Steeds werden zij gesommeerd een bepaalde richting op te gaan, maar waar zij zouden uitkomen was volledig onbekend", zegt mevrouw Pieters. Na weken lopen kwamen ze uiteindelijk in Maarssen aan. Daar werden ze opgehaald door vader en zoon Korrel, die hen en anderen in opdracht van de gemeente naar het Parochiehuis in Mijdrecht moesten brengen. Daar aangekomen kregen zij staande in een zaal van het Parochiehuis wat brood te eten en werden zij opnieuw verdeeld. Toen bleek dat de beide families met Korrel mee naar de Geerkade gingen, waar zij bij hem en de familie Van

Schie werden ondergebracht. Omdat het op 7 november precies 50 jaar geleden gebeurde, kwamen zij opnieuw bijeen in dezelfde zaal van het Parochiehuis. Daar werd, zittend aan een grote tafel, uitgebreid koffie gedronken en herinneringen opgehaald. Als verrassing had de familie Korrel een paard en wagen besteld, waarmee de tocht naar de Geerkade wederom gemaakt werd. 'Evacués 7 november 1944' stond er achterop. Voor op de bok zat dit keer ook zoon Jan Peters, die op 26 april 1945 op de Geerkade geboren is. "Ik weet nog dat de dokter zei: als je uit het kraambed komt is er vrede. En dat klopte precies", vertelt mevrouw Peters. De bevalling, die bij buurman Broekhuizen moest plaatsvinden, omdat de open zolder boven de koeien, waar de evacués waren

ondergebracht, niet geschikt was, werd geleid door een dokter die ondergedoken zat bij huisarts Van Lier uit Wilnis. Deze ondergedoken man, die ze nooit meer hebben kunnen achterhalen, wilde zijn naam niet bekend maken en durfde daarom de geboorte-akte niet te ondertekenen. "Ik ben eigenlijk een illegaal", zegt Jan er zelf van, "een illegaal van Hollandse asielzoekers".

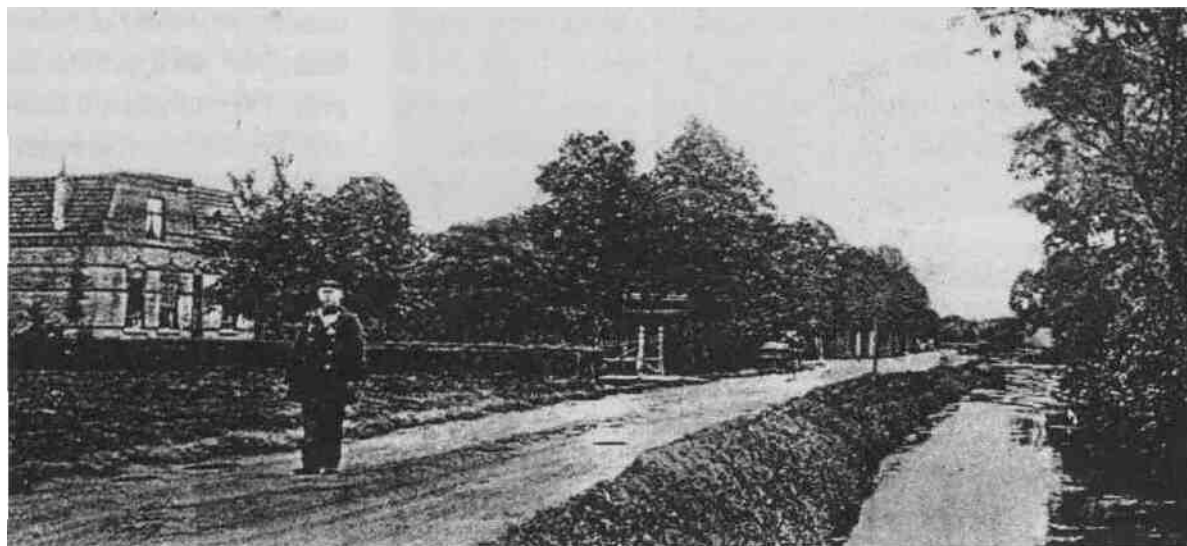
De vluchtelingen hebben bij de beide families 7 maanden doorgebracht. "We hebben het er altijd goed gehad en goed te eten gekregen", zegt mevrouw Peters. De boeren werden in die tijd ver-

plicht door de gemeente om vluchtelingen op te nemen. "En het leek wel of de grootste boerderijen de minste mensen behoefden op te nemen", zegt mevrouw Van Schie (79 jaar), in wiens huis bovendien nog een onderduiker zat. Hij werd Jan Tat genoemd maar heette eigenlijk Jan van Wijk en kwam uit De Meern.

Op 8 juni 1945 gingen de evacués terug. Moeder en baby Peters reisden met nog 40 andere evacués in een vrachtwagen van de firma Rijnshoeve uit Vinkeveen. De overigen gingen vanaf de Geerkade met paard en wagen. Bij aankomst in Milsbeek

bleken hun huizen kapot en de ingegraven spullen verdwenen. "En wat de Duitsers niet mee hadden kunnen nemen, was vernield", vertelt mevrouw Van Dijck. "Met één stoel zonder zitting zijn we opnieuw begonnen".

Noot redactie: Wij hebben dit stukje van Marjan Sterenborg met haar toestemming overgenomen, omdat begin volgend jaar een boek uitkomt dat gaat over de lotgevallen van de hele groep evacués. Wij hopen dan iets over de schrijver en het boek te vertellen.

Bozenhoven, gezien in de richting van Wilnis, in het begin van deze eeuw.

In het huis links woont nu Jac. Verweij.

Op de weg staat postbode Kees Vis. Het water rechts is begin 1971 gedempt.

Verlag van de ledenvergadering van de Historische Vereniging "De Proosdijlanden"

*Gehouden op dinsdag
1 november 1994, in het
Prinsenhuis te Mijdrecht.*

Aanwezig: 48 leden en gasten.

Afwezig met kennisgeving: Mevrouw B. van Tol-Burgers en de heer J.C.A. Dalmeijer

De heer P.C. Grundmann heette een ieder hartelijk welkom.

Het was een hele drukte op de jaarvergadering. Het verenigingslokaal was bijna te klein om alle leden en gasten een plaatsje te verschaffen.

Twijfelaars aan het nut van vergaderingen in het algemeen en algemene vergaderingen in het bijzonder fluisterden, dat de grote toeloop van leden wel iets te maken zal hebben met de diaserie na de pauze, en met Herman van Soest, en met Wilnis.

Het zal ongetwijfeld daar iets mee te maken hebben gehad, maar we hadden een goede vergadering.

Het verslag van de ledenvergadering van 21 april 1994, heeft ter inzage gelegen in het Prinsenhuis. Enkele exemplaren zijn nog voorhanden. Het verslag wordt besproken en vastgesteld.

Met vreugde konden we een

nieuw bestuurslid aan de leden voorstellen, de heer Hans Toll uit Vinkeveen. Met vreugde ook omdat hij eindredacteur van het verenigingsblad "De Proostkoerier" wil zijn. De geschiedenis maakt onderdeel uit van zijn opleiding en redacteur zijn doet hij erbij voor zijn hobby. Bij acclamatie werd Hans Toll tot bestuurslid benoemd. Hans, van harte welkom in de vereniging en nog meer in het bestuur. Om te laten merken dat hij er is, deed hij een klemmend beroep op de vergadering om copy aan te leveren voor de Proostkoerier.

De voorzitter geeft een toelichting op de samenstelling van het bestuur en de taakverdeling van de werkgroepen over de bestuursleden. Dit overzicht is elders in in dit blad opgenomen. De gemeente en de Historische Vereniging zijn een goede samenwerking aangegaan. De gemeente stelt ruimte in het archief ter beschikking aan de Historische Vereniging. Met deze samenwerking hebben de leden van de vereniging een prachtige gelegenheid om in alle rust onderzoek te doen in het gemeentelijk archief en in de documentatie van de vereniging. De eerste avond-openstelling van het archief voor de leden is op dinsdag 8 november a.s. en vervolgens alle dinsdagavonden van 19.30 uur tot 22.00 uur.

De secretaris, PA. van Golen, geeft in enkele woorden aan, hoe de stand van zaken is met betrekking tot de samenwerking met de Stichting "Op Hoop van Zegen" in het Veenmuseum. De samenwerking gaat voortreffelijk.

Er is een enthousiast team van suppoosten. Er kunnen nog suppoosten bij. De organisatie draait goed.

De ideeën voor het inrichten van een oudheidskamer krijgen steeds vastere vormen. Er is een stichting in de maak. De statuten zijn in concept gereed. Er wordt gezocht en onderhandelt met kandidaat-bestuursleden.

De werkgroep die e.e.a. voorbereidt, heeft als voorstel aan het nieuw te installeren bestuur om de oudheidskamer een regionaal karakter te geven.

Ook een voorstel aan het nieuwe bestuur zal zijn om een wedstrijd uit te schrijven voor de naam van het museum.

De heer Joh. van Vliet benadrukt de bijzondere historische waarde van de naam "Op Hoop van Zegen".

Deze zegenbede werd gebruikt als naam voor de baggermaatschappij in Vinkeveen. Met de overname van de laatste bezittingen van de baggermaatschappij heeft de oprichter van het Veenmuseum, de heer H. Borger, ook

de naam aan de stichting tot instandhouding van het veenmuseum gegeven.

RONDVRAAG.

Een heel moeilijke vraag komt op de voorzitter en de monumenten-beheerder van de vereniging af: "Wat doet de vereniging ter bescherming van het voormalige Dr. Van den Berg-huis " in Mijdrecht?"

Het antwoord is eerlijk, duidelijk en onontkoombaar waar. Niets! Er valt niets te doen.

Alleen in gesprekken met belanghebbenden, kan gewezen worden op het belang van het gebouw als exponent in het bewaren van het historisch dorpsgezicht.

Vastgesteld moet nog worden of het gebouw of onderdelen van het gebouw karakteristieken vertoont die 'bewaarwaardig' zijn. Een gebouw bewaren, alleen omdat het emotioneel iets oproept, kan men de eigenaren niet aandoen. Een gebouw bewaren vanwege een monumentale waarde betekent namelijk voor de eigenaren vaak nadelen voor de waarde van het pand. De Hist. Ver. blijft de ontwikkelingen en de plannen m.b.t. het gebouw nauwlettend volgen.

De heer H. van Soest merkt op dat een historisch onderzoek, dat gepubliceerd is in de Proostkoerier, vragen oproept over de zorgvuldigheid van het onderzoek en de zorgvuldigheid met het gebruiken van de namen en

de privacy van personen.

Hij verzoekt het bestuur van de vereniging en de redactie-commissie van de Proostkoerier er op toe te zien, dat deze zorgvuldigheid in acht wordt genomen.

De heer Grundmann zegt toe deze zaak in het bestuur te bespreken. Wel is het de mening van de voorzitter, dat in eerste instantie de schrijver van een artikel verantwoordelijk is voor zijn onderzoek en voor zijn publicatie. Het bestuur is niet toe aan censuur. Wel zullen algemeen aanvaarde normen voor waarden en bescherming van privacy in acht genomen dienen te worden.

De vergadering is nu duidelijk verlegen om een kopje koffie en stelt daarom geen vragen meer. Einde vergadering. Dan is er eindelijk koffie.

Na de koffie presenteert Herman van Soest uit Wilnis een mooie dia-serie over de buurtschap "Driehuys".

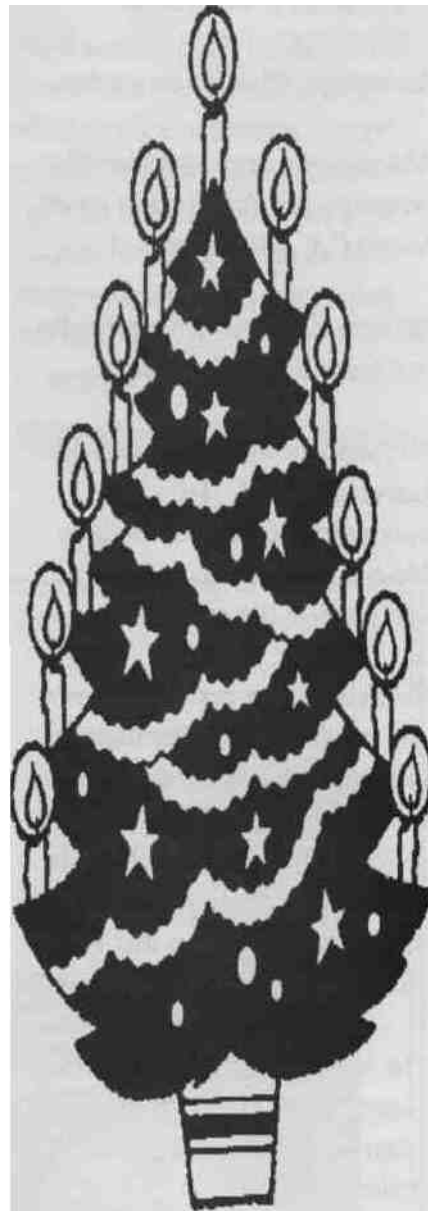
De dia-serie wordt gelardeerd met verhalen over dorpsfiguren die leefden in een tijd toen alles overzichtelijk en herkenbaar was. Of althans overzichtelijk leek, in de ogen van toen wij kinderen waren.

Nu wij groter zijn gegroeid herinneren wij ons nog de verhalen, en we warmen ons eraan.

P. van Golen,

Secretaris.

*De redactie van de Proostkoerier
wenst alle lezers en lezeressen
vanaf deze plaats een
fijne Kerst en een gezond
en voorspoedig 1995*

Ook bedanken wij een ieder die door het insturen van artikelen, foto's of dergelijke hebben bijgedragen aan de tot standkoming van onze Proostkoerier.

Wij hopen voor 1995 op een even goede "oogst".

DOCUMENTATIE

Door Theo De Schrijver

SURPRISE!

Inderdaad, zo kun je het wel noemen. En dan bedoel ik de stortvloed aan boeken, die wij hebben ontvangen op alle mogelijke gebieden. Ik heb daar uiteraard wel een verklaring voor. Volgens mij is de bevolking op de hoogte geweest van het feit, dat onze bibliotheek naar het gemeente-archief wordt overgebracht. Men moet ook geweten hebben dat wij van genoemde instantie een aantal archiefstellingen mogen gebruiken, waarin wij onze hele historische documentatie hebben ondergebracht.

Wacht, dacht de bevolking, we zullen ze eens een handje gaan helpen. En daar kwam de stortvloed: Genealogieën, fotoboeken, dorpsgeschiedenissen, kortom te veel om op te noemen. Het gemeente-archief deed er nog een schepje bovenop en schonk ons een veertigtal boeken! Ja, wat moet je hier nog op zeggen? Ik weet het: Kom op een dinsdagavond (van 19.30 tot 22.00 uur) eens langs en proef de gezellige en gemoedelijke sfeer die er heerst. Mocht u wat willen inzien, pak dan de catalogus ter hand en zoek het gewenste op. Wij zorgen er voor dat u het op uw gemak kunt inzien. Tot ziens! Tot slot een overzicht van de aanwinsten:

ARCHEOLOGIE:

- AR 16001 Archeologische kroniek van de provincie Utrecht (1980-1984).
- AR 16002 Archeologische kroniek van de provincie Utrecht (1985-1987).

BIBLIOGRAFIE:

- BI 9012 De archieven in Noord-Holland.
- BI 9013 De archieven in Zuid-Holland, band 1.
- BI 9014 De archieven in Zuid-Holland, band 2.
- BI 9015 Inventaris van de archieven van de gemeente Mijdrecht (1900) 1941-1960 (1988).
- BI 9016 Catalogus van de historische bibliotheek van het gemeente-archief Abcoude/De Ronde Venen.

DORPSGESCHIEDENIS:

- DG 1093 Jan van Riebeeck and the Dutch settlement at the Cape, waarin ondermeer het verhaal van Hendrik Adriaan van Reede tot Drakenstein, lord van Mijdrecht.
- DG 1094 Een huis, tuin en erf in het Bezwoeren kerf.
- DG 1095 Zevenhoven, het dorp dat bleef.
- DG 1096 Hart van Nederland. Een boek over de stad en de provincie Utrecht.
- DG 1097 Jaarboek Oud-Utrecht 1981.

- DG 1098 Jaarboek Oud-Utrecht 1982.
 DG 1099 Jaarboek Oud-Utrecht 1983.
 DG 1100 Jaarboek Oud-Utrecht 1984.
 DG 1101 De bezitters van de Paushuize (1517-1584).
 DG 1102 Uit het dagboek van dr. Daniël de Bruijn (1838-1902), huisarts van Mijdrecht en gehuwd met Wijnanda Sophie de Haan (1837-1914).
 DG 1103 Van Standen tot Staten. Stichtse Historische Reeks I. 600 jaar Staten van Utrecht (1375-1975).
 DG 1104 Alledaagse dingen. Tijdschrift over volkscultuur in Nederland (1/93).
 DG 1105 Alledaagse dingen. Tijdschrift over volkscultuur in Nederland (2/93).
 DG 1106 Bevrijdingsvuur.
 DG 1107 De glorie van Nederland. De lage landen in wording t/m de twintigste eeuw.

FOTO'S EN FOTOBOEKEN:

- FB 1510 Oude prentkaarten vertellen over Mijdrecht.
 FB 1511 Vinkeveen en Waverveen in oude ansichten.
 FB 1512 Bekijk Noord-Holland en Utrecht eens anders.
 FB 1513 Bekijk Het Zuiden eens anders.

GENEALOGIE:

- GE 10011/27 Gens Nostra (17 delen).
 GE 10028 Verboom (2 takken). Begin 1400-1900 en begin 1600 tot heden.
 GE 10029 Ceylon. Voormalige ambtenaren en officieren.
 GE 10030 Diepenheim. Aantekeningen doop-, trouw- en begraafboeken.
 GE 10031 Stamboom familie Van Tol-Burgers.
 GE 10032 Stamboom familie Van Wijngaarden.
 GE 10033 Stamboom familie Van Wieringen.

INDUSTRIEËN EN BEDRIJVEN:

- IB 16501 Croon meubelen.
 IB 16502 25 jaar Gasbedrijf Centraal Nederland.

KERKGESCHIEDENIS:

- KG 2547 Voorlichting ter zake van de wet op de belasting van de doode hand 1934.

KRIJGSHANDELINGEN E.D.:

- KH 11504 Uithoorn in oorlogstijd. 5e jaargang, no. 1/2 (1980).

LANDSCHAP, FLORA, FAUNA, VEGETATIE:

- LF 15001 De Noordelijke Vechtplassen. Flora en fauna.
 LF 15002 Landschap, flora en vegetatie nabij Abcoude.
 LF 15003 Naar een nationaal landschapspark De Vechtstreek.
 LF 15004 Het Groene Hart binnen de Randstad.

MONUMENTEN E.D.:

- MO 9511 Puzzeltocht langs de monumenten van De Ronde Venen.
- MO 9512 Het Catharijneconvent
- MO 9513 De Bavo te Boek, bij het gereedkomen van de Grote of SL Bavo kerk te Haariem.
- MO 9514 Frans Halsmuseum. De Hallen.
- MO 9515 Monumenten-inventarisatie provincie Utrecht Langbroek, geschiedenis en architectuur.
- MO 9516 Bouwstijlen herkennen.
- MO 9517 Interieurstijlen.
- MO 9518 Bouwgeschiedenis van monumenten.
- MO 9519 Variatie in monumenten.
- MO 9520 Museumbrief 4.
- MO 9521 Museumbrief 5.

NEDERLANDSE ADEL:

- NA 14501 Nederlands Adelsboek, A-B (1912).
- NA 14502 Nederlands Adelsboek, C-Go(1913).
- NA 14503 Nederlands Adelsboek, Go-V(1911).

NEDERLANDSE HISTORIËN:

- NH 13501/29 Uitgebreide inhoudsopgave in Catalogus Historische Vereniging.

NOTULEN EN PERIODIEKEN GEMEENTE(N):

- NG 4054 Gemeentegids De Ronde Venen.

OVERHEID:

- OV 15501 Raadhuis-spreuken. Spreuken en bouwopdrachten van Nederlandse raadhuisen.
- OV 15502 Ambtsketens van burgemeesters in Nederland.
- OV 15503 Staatsinrichting van Nederland.
- OV 15504 De raadzaal en statenzaal in de provincie Utrecht
- OV 15505 Vlaarding ambacht en haar raadhuis anno 1905.

STADS- (DORPS-)ONTWIKKELING:

- SO 8520 Basisplan Recreatieschap Vinkeveense Plassen.

STUDIEBOEKEN:

- SB 7025 Het spiedend oog der luchtcamera. 170 luchtfoto's met toelichtende tekst
- SB 7026 Opgraven. Technieken voor archeologisch veldwerk.
- SB 7027 Notariële akten uit de 17e en 18e eeuw (handleiding voor gebruikers).
- SB 7028 Ter recognitie. Opstellen aangeboden door prof. mr. H. v.d. Linden bij zijn afscheid als hoogleraar aan de Vrije Universiteit
- SB 7029 Cursus bronnen in het Rijksarchief. Syllabus 1994.
- SB 7030 Cahiers voor lokale en regionale geschiedenis.

SCHILDERIJEN, ETSEN, REPRODUCTIES E.D.:

SR 5505 Nederland in de Gouden Eeuw. Groot platenboek met 360 afbeeldingen naar oude prenten en gravures.

SCHOLEN, VERENIGINGEN, STICHTINGEN:

- SV 6050 Feestprogramma ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan der vrijwillige brandweer Mijdrecht.
SV 6051 Door allen-voor allen. 75 jaar Witte kruis, 50 jaar Groene Kruis.
SV 6052 Vereniging van Nederlandsche Gemeenten (1912-1937).

VADERLANDSE KERKGESCHIEDENIS:

VK 14001/23 Uitgebreide inhoudsopgave in catalogus Historische Vereniging.

WATERSCHAPPEN, DROOGMAKERIJEN:

- WD 7519 Waterkwaliteit Vinkeveense Plassen (1970 t/m/ 1974).
WD 7520 De West-Nederlandsche Veenplassen. Historisch-planologisch (1948).
WD 7521 De cultuur der zogenaamde laagveengronden en hun moeilijkheden (nr. 7).
WD 7522 De Lekdam benedendams en de IJsseldam (4e deel 1905-1974).
WD 7523 Harrlemmermeer Cruquius (19-6-1991).

ZUSTERVERENIGINGEN:

- ZV 8002 Jaarboekje 1981 van het oudheidkundig genootschap "Niftarlake".
ZV 8003 "Niftarlake" -1913-1982. 70ste jaarboekje.
ZV 8004 Jaarboekje 1983 van het oudheidkundig genootschap "Niftarlake".
ZV 8005 Jaarboekje 1984 van het oudheidkundig genootschap "Niftarlake".

